

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleksandar Radojčić

Martijanska logika – osnova kubanske revolucionarne države

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleksandar Radojčić

Mentor: doc.dr. Žiga Vodovnik

Martijanska logika – osnova kubanske revolucionarne države

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Martijanska logika – osnova kubanske revolucionarne države

Ideje Joseja Martija in temelji sodobne kubanske revolucionarne države so tesno povezani. Jose Marti kot mislec in avtor številnih literarnih in političnih del pomembnih za razvoj kubanske države in družbe predstavlja osnovo na kateri je bila zgrajena kubanska narodna identiteta. Marti je s svojim idejnim konceptom razvil družbene teorije na katerih temelji kubanska nacionalna posebnost, ki predstavlja temelje kubanske državnosti in samoniklosti. Martijeva idejna zasnova je fuzija političnih in moralnih opredelitev na katerih temelji Martijanska logika, edinstvena oblika politične teorije, ki tvori enega od konceptov kubanske Revolucije pod vodstvom Fidela Castra. Castro je nadaljeval in razširil Martijev idejni koncept skozi svoj revolucionarni proces. Revolucija je z uveljavljanjem Martijanske logike prinesla Kubi nov družbenopolitični sistem, resnično samostojnost in neodvisnost, enakost, dostojanstvo in edinstvenost v mednarodni skupnosti. Danes je Kuba priča družbeni in politični transformaciji v svoji neposredni bližini, ki lahko ponudi spremembe tudi znotraj njenega političnega okvirja. Vprašanje pa je ali bo kubanska država s svojimi prihodnjimi dejanji potrdila napovedi zunanjih opazovalcev ali pa jih bo znova presenetila, kakor ji je to uspevalo od propada socialističnega bloka pa vse do danes.

Ključne besede: Jose Marti, Revolucija, Fidel Castro, država, marksizem.

Martian Logic – The Basis of Cuban Revolutionary State

The ideas of Jose Marti and the foundations of contemporary Cuban revolutionary state are closely correlated. Jose Marti, as a theoretician and an author of numerous literary and political works important for the development of Cuban state and society, therefore represents the basis for the construction of Cuban national identity. With his ideological concept, Marti has developed social theories which represent the foundation of Cuban national particularity and uniqueness. Marti's ideological scheme was created as a fusion of political and moral definitions which make up the basis of Martian logic, the distinctive form of political theory which contributes to one of the concepts of the Cuban Revolution under the leadership of Fidel Castro. Castro has managed to continue and expand Marti's ideological concept within his revolutionary process. The Revolution, while implementing Martian logic to Cuba, has given birth to a new sociopolitical system, true sovereignty and independence, equality, dignity and distinctiveness in international community. Cuba is lately witnessing social and political transformation in its immediate proximity, which can bring about to changes even within its own political framework. However, the question we should pose is if the future engagements of the Cuban state shall confirm the forecasts of foreign monitors or amaze them anew, as it has managed since the fall of the socialist bloc until this very day.

Key words: Jose Marti, Revolution, Fidel Castro, state, Marxism.

KAZALO

1 UVOD	5
1.1 Metodologija in hipoteze	7
1.1.1 Struktura analize	9
2 JOSE MARTI KOT AVTOR IN MISLEC	10
2.1 Martijeva življenjska pot in kronologija idej	14
3 MARTIJANSKA LOGIKA	19
3.1 O enakosti in pravici	19
3.2 O svobodi, domovini in demokraciji	21
3.3 Kubanska revolucionarna stranka	23
3.4 Nasprotovanje Združenim državam Amerike	26
3.5 Koncept enotnosti ljudstva	27
3.6 O religiji	30
3.7 Osvoboditev Latinske Amerike	31
4 JOSE MARTI IN MARKSIZEM	35
4.1 Delo in izobraževanje	40
4.2 Martijev vpliv na Fidela Castra	42
4.3 Kubanska revolucionarna država	45
5 ZAKLJUČEK	47
6 LITERATURA	52

1 UVOD

»Plemenitost posameznika se pokaže, ko od sebe zahteva več, se žrtvuje in se ne ustavi, ko drugi pokleknejo. Ni človeka, ki lahko nekoga prisili da doseže nekaj kar ne more, obstaja pa ideal, ki ti pravi, da se bori za tisto, kar nosiš v srcu, saj tisto je bistvo. Bistvo je nad doktrinami, materialnimi dobrinami in ideologijami, ki omejujejo človeško voljo, bistvo je ljubezen« (Marti 1953, 721).

Jose Marti je simbol vseh Kubancev. Označujejo ga za *Apostola* narodne zavesti,¹ arhitekta kubanske vojne za neodvisnost² in kot ideološkega organizatorja kubanske *Revolucije*.³ Marti je bil mislec pred svojim časom, zato njegove ideje ponujajo odlično priložnost za preučitev njegove vloge pri ustvarjanju kubanske nacionalne identitete in državnosti.

Odkrivanje Joseja Martija je bila ena od najbolj nenavadnih izkušenj v mojem življenju. V našem geografskem prostoru velja za popolno neznanko; kot avtor in pesnik, še bolj pa kot filozof in politični teoretik. Mogoče je to povezano s samo tematiko njegovih del, ki so večinoma povezana z usodo Kube in Latinske Amerike, nepoznavanje Martija pa je

---

¹ Biblično poimenovanje za Joseja Martija zaradi njegove funkcije izumitelja kubanske nacionalne identitete in pripadnosti. Avtor poimenovanja je Jorge Manach (1898–1961) kubanski avtor in eden od pomembnejših političnih in literarnih interpretov Martijevih idej in del.

² To je bila tretja vojna za neodvisnost od Španije, prva je potekala od leta 1868 do leta 1878, druga pa od 1879 do 1880. Tretja vojna, od 1895 do 1898, je eskalirala do špansko–severnoameriške vojne, končala pa se je s španskim umikom iz karibskega prostora in izgubo kolonij, med njimi tudi Kube.

³ Jose Marti je razvil idejo Revolucije kot del svoje politične teorije, kasneje pa jo je prevzel Fidel Castro in jo postavil v ospredje svojega ideološkega delovanja kot nadpomenko, ki združuje vse politično in družbeno delovanje kubanske revolucionarne države. Zato besedo Revolucija pišejo z veliko začetnico.

tudi posledica hegemonije evropocentrizma,⁴ ki z negacijo diskreditira vse konkurenčno in alternativno, kar bi lahko omajalo superiornost neoliberalne teoretične misli v družbenih vedah.⁵

Marti je za Kubance največji, najmogočnejši in edini ideolog *patrie*,⁶ oče kubanskega boja za neodvisnost in stvarnik kubanskega naroda in njegove identitete.

Ob branju Martijevih del sem se tudi sam vživel v ljudi in dogodke ki jih avtor opisuje. Po urah zatopljenosti so se vsi tisti kipi, ki sem jih videval po kubanskih ulicah in parkih,⁷ prelili iz hladnega belega marmorja v podobo človeka. Ob branju Martijevih dnevnikov sem si ga predstavljal onemoglega in suhljatega v zaporu; z žulji na gležnjih zaradi težkih železnih okov, ki jih je prenašal, ko se je napatil na vsakodnevni sprehod po jetniškem dvorišču in strmel v nebo v svojem hrepenenju po svobodi in sanjah o drugačni prihodnosti za Kubo in Latinsko Ameriko.

Videl sem ga pogumnega, ko je topo gledal v tiste, ki so ga razglašali za izdajalca, na njegovem levem prstancu pa se je lesketal velik srebrn prstan z napisom njegove domovine. Ta človek je bil nekdo nov, neznan in drugačen. Bil je poln idej in ljubezni, pa čeprav daleč od svoje družine, staršev in brez upanja, da bo še kdaj uzrl svobodo, neskončno sonce in nebo domovine. Zaprt in izmučen, a z velikim srcem, ki ga je hranilo njegovo hrepenenje po pravičnosti in enakosti.

To je Marti, ki ga občudujem. Že v svojem času je prepoznal lažni sijaj kapitalistične družbe, ki se še danes predstavlja kot primer svobode in demokracije v očeh sveta.

---

⁴ Teorija, ki se je razvila v evropskih kolonialnih silah devetnajstega stoletja kot zavračanje vseh tradicij in družbenih teorij, ki niso povezane z evropsko kulturno tradicijo in zgodovinsko izkušnjo.

⁵ Teorije družbenih ved, ki svoj izvor iščejo v čikaški šoli ekonomije in vašingtonskem konsenzu ter zagovarjajo naravno povezanost participativne demokracije kot političnega in neoliberalnega kapitalizma kot ekonomskega sistema.

⁶ Domovina (špa.), ki pa ima globlji pomen v Martijevem pojmovanju identitete, saj tvori skupaj s kubansko večkulturno tradicijo in zgodovino temelj kubanskega naroda.

⁷ Skoraj vsa večja kubanska mesta imajo parke s spomeniki Joseju Martiju, pred vsemi šolami na Kubi pa stoji njegov doprnski kip. Martiju v zahvalo, ker je idejni oče kubanskega naroda in prvi kubanski teoretik brezplačnega javnega šolskega sistema.

Martijeve oči so v tem lažnem sijaju uspele prepoznati nasprotja in sovraštvo, osnovana na družbenih nepravicih, ki so rezultat neenakosti, egoizma in izkoriščanja.

Občudoval je Abrahama Lincolna⁸ in spoštoval Karla Marxa,⁹ bil je zaslužen za nastanek kubanskega etičnega projekta, ki temelji na dostojanstvu, ljubezni in spoštovanju do sočloveka, njegova aktualnost pa se kaže tudi danes. Kubanska revolucionarna država deklarativno vleče svoje korenine iz Martijevih idej o pravičnosti in enakosti, katere sestavljajo osnovo projekta današnjega kubanskega družbenopolitičnega ideala. Projekti, ki temeljijo na teh idealih pa ne zastarijo dokler se ne uresničijo. Tako je tudi z idejami Joseja Martija.

Tako je Marti postal tudi moj *Učitelj*.¹⁰ Naučil me je misliti z lastno glavo, pokazal mi je da se je potrebno boriti za tisto v kar verjameš, ne glede na ceno. Naučil me je nekaj novega o politiki, ekonomiji, filozofiji in umetnosti. Pa tudi o življenju nasploh. Iz njegove poezije vem, da se za žensko izplača izgubiti življenje, če te ubije s svojim ugrizom, vsekakor pa se ni vredno žrtvovati, da bi se ji maščeval ker te je zapustila. Izvedel sem tudi, da veličine in pomembnosti posameznika ne odlikuje število padcev, ampak število vzponov. Tako je Marti postal tudi moj *Apostol*, kot primer, pot in cilj v vihnem življenju.

1.1 Metodologija in hipoteze

Glavni cilj tega diplomskega dela ni raziskovanje stanja sodobne kubanske države. O tem je bilo že dovolj objavljenega, napisanega in predstavljenega, zlasti v povezavi z

---

⁸ Šestnajsti predsednik Združenih držav Amerike, ki je leta 1862 z Odlokom o Emancipaciji ukinal suženjstvo. Umrli je v atentatu 15. aprila 1865.

⁹ Idejni oče teorije marksizma, delavske emancipacije in razrednega boja (1818–1883).

¹⁰ Drugo poimenovanje za Joseja Martija, primarno zaradi njegove funkcije prvega in najpomembnejšega teoretika kubanskega nacionalizma.

»zmagovalno« teorijo neoliberalne teoretične misli in propadom socialističnega bloka.¹¹ Zato se bom poglobil v razloge in temelje nastanka kubanske revolucionarne države na osnovi ozke definicije idej Joseja Martija, kakor jih sam razumem in glede na čas in okoliščine, v katerih so bile predstavljene. Želim odkriti, koliko ima ustanovitev in oblika politične organizacije kubanske države sploh zveze z marksizmom in koliko je ta pojav izključno povezan z idejami Joseja Martija. Ugotoviti želim vzročno–posledično povezanost ideologije in miselnosti Joseja Martija s sodobno kubansko revolucionarno državo in njenimi akterji, zato bom ovrednotil izbrane citate Joseja Martija ter s pomočjo lastne interpretacije le–teh in sekundarnih interpretacij drugih avtorjev predstavil svoje dojemanje njegovih idej.

Definiral bom glavne iztočnice Martijeve misli in omenjal le tista njegova dela, ki so po mojem mnenju pomembna za razvoj kubanske identitete, miselnosti in države. V prvem poglavju bom predstavil življenje in delo Joseja Martija v nestandardizirani obliki brez tipičnega življenjepisa ampak s prepletom njegovih idej ob določenih življenjskih dogodkih. S kronološkim pregledom v opombah, bom predstavil tista Martijeva dela ki so pomembna za razumevanje njegove politične teorije, saj bo to v pomoč preglednosti drugega poglavja. V drugem poglavju bom predstavil temeljne termine Martijeve misli, ki po mojem mnenju tvorijo *Martijansko logiko*, na osnovi citatov samega avtorja, sekundarnih interpretacij drugih avtorjev in lastne interpretacije le–teh. V tretjem poglavju bom povlekel vzporednice med *Martijansko logiko* in marksizmom na osnovi Martijevega vpliva na Fidela Castra ter primerjal idejne značilnosti *Martijanske logike* z idejami Karla Marxa in interpretacijo le–teh s strani kubanskih teoretikov. Zagovarjal bom naravno povezanost *Martijanske logike* in marksizma, kar je tudi osnovna formulacija teoretikov nastanka kubanske revolucionarne države. V povezavi z zgoraj navedenim bom skušal analizirati in interpretirati nastanek kubanske revolucionarne države in njenega družbenopolitičnega sistema s poudarkom na končni analizi Martijevih idej. V zaključku bom predstavil moč in vpliv Martijeve misli na kubansko revolucionarno državo danes in na sodobne latinskoameriške družbenopolitične trende.

---

¹¹ Propad socialističnega bloka deklarativno potrjuje zmago neoliberalizma v svetovni ekonomski in politični misli ob koncu dvajsetega stoletja.

1.1.1 Struktura analize

Zaradi specifike samega predmeta preučevanja sem se usmeril predvsem v neempirične metode raziskovanja, in sicer v analizo in interpretacijo sekundarnih virov, saj je bilo to glede na naravo predmeta preučevanja in ostale okoliščine (družbena ureditev Kube, jezikovna drugačnost in časovno omejen dostop do primarnih virov) edino mogoče. Kritično sem pristopil k preučevanju saj sem se želel otresti ideološke kontaminiranosti predmeta preučevanja in se raziskovanju približati v bolj objektivni luči. Zato sem pristnost vseh sekundarnih virov preveril z analizo in interpretacijo dostopnih primarnih virov samega avtorja (članki, pisma, govori, dnevniki), če je to bilo mogoče (ovirala sta me lastno subjektivno razumevanje idej avtorja in jezikovna specifičnost besedil).

Po skrbnem raziskovanju, identifikaciji, presoji in kritični primerjavi vsega zbranega materiala sem sestavil sintezo primarnih in sekundarnih virov, ki so bili najbolj uporabni pri odgovoru na delovno vprašanje povezanosti Martijevih družbenopolitičnih idej, ki po mojem mnenju tvorijo *Martijansko logiko* in modernega ustroja kubanske revolucionarne države. Ker sem pri odkrivanju in zgodovinskem preučevanju ter primerjalni analizi *Martijanske logike* naletel na močne idejne povezave z marksizmom, sem najbolj pomembne idejne zveze skušal interpretirati z dejstvi, pojasnitvami in tolmačenji drugih avtorjev in zagovarjati naravno povezanost obeh teorij, kar se mi je zdelo glede na preučevana dejstva najbolj razumljivo in znanstveno dokazljivo in bi lahko dalo odgovor do katere idejne stopnje je *Martijanska logika* osnova kubanske revolucionarne države, kje pa se ta povezava prekine oziroma še ni vzpostavljena. To je tudi osnovna hipoteza na katero sem želel odgovoriti s tem diplomskim delom.

2 JOSE MARTI KOT AVTOR IN MISLEC¹²

»Marti je bil vodja svojega časa, bil pa je tudi v pričakovanju našega« (Rodriguez v Suchlicki 2002, 153–154).¹³

Jose Marti je bil izjemen učitelj, novinar, pesnik in revolucionar, ki je življenje posvetil latinskoameriški kulturi in identiteti. V svojih besedilih in govorih je z lahkoto osvajal in razvnel latinskoameriškega duha. Predan je bil enemu cilju, dokončanju *Pesmi 1810*, kakor se je slikovito izrazil, saj je želel doseči polno neodvisnost celotne Latinske Amerike od kolonializma.¹⁴ Slutil pa je tudi že naslednjo nevarnost, in sicer »severnoameriško pošast«, kot je imenoval Združene države Amerike. Bal se je, da bo

---

¹² Kronologija politično pomembnih besedil in pisem:

- 1871 – *Politični zapor na Kubi*
- 1873 – *Španska republika in kubanska revolucija* (15. februar)
- 1883 – *Spomini na Karla Marxa*
- 1885 – *Indijanci v Združenih državah Amerike* (4. december)
- 1888 – *Pogreb mučenikov iz Haymarketa* (1. januar)
- 1889 – *Trije heroji*
- 1889 – *Mati Amerika* (19. december)
- 1891 – *Naša Amerika* (1. januar)
- 1891 – *General San Martin*
- 1892 – *Naše ideje* (14. marec)
- 1892 – *Kubanska revolucionarna stranka* (3. april)
- 1893 – *Moja rasa* (16. april)
- 1893 – *Simon Bolivar* (28. oktober)
- 1894 – *Resnica o Združenih državah Amerike* (28. oktober)
- 1895 – *Manifest iz Montecristija* (25. marec)
- 1895 – *Dnevnik kampanje* (april – maj)
- 1884 – *Pismo generalu Maximu Gomezu* (20. oktober)
- 1887 – *Pismo Ferminu Valdesu Dominguezu* (28. februar)
- 1889 – *Pismo uredniku New York Timesa* (25. marec)
- 1895 – *Pismo Federicu Henriquezu y Carvajalu* (25. marec)
- 1895 – *Pismo mami* (25. marec)
- 1895 – *Pismo sinu Joseju* (1. april)
- 1895 – *Pismo New York Heraldu* (2. maj)
- 1895 – *Pismo Manuelu Mercadu* (18. maj)

¹³ Carlos Rafael Rodriguez je kubanski politik, komunist in revolucionar ter nekdanji podpredsednik države (1913–1997).

¹⁴ Leto 1810 je bilo zaznamovano kot uspešen konec boja za neodvisnost izpod španske kolonialne nadvlade v Latinski Ameriki pod vodstvom Simona Bolivarja, venezuelskega generala.

ekonomska dominacija Združenih držav Amerike v zahodni geografski hemisferi kmalu postala tudi politična dominacija (Muniz in Shnookal 2004, 1–3).

»Živel sem v pošasti in poznam njene načrte« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 243), je pisal v pismu svojemu prijatelju in uredniku Manuelu Mercadu, le dan pred smrtjo v bitki proti Špancem. Čeprav goreč domoljub se je Marti čutil državljana sveta, kar je izrazil v svoji prvi pesmi z naslovom *Preprosti verzi*, katere besedilo je uporabljeno v najbolj znani kubanski ponarodeli pesmi *Guantanamera* (Muniz in Shnookal 2004, 1–3): »V vseh deželah sem popotnik, v nobeni pa prišlek« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 1).¹⁵

Martijeva vizija je bila širša od sanj o kubanski neodvisnosti. V to je želel vključiti tudi temeljito transformacijo kubanske družbe, kar je pomenilo radikalno prestrukturiranje ekonomske, družbene in politične sfere, ne na osnovi ideologije, ampak na moralni transformaciji, ki se lahko definira kot človeška dimenzija domovine. Marti je namreč želel, da bi bil lahko čimbolj razumljiv najširšim kubanskim množicam saj se je zavedal problema komunikacije med družbenimi sloji znotraj ljudstva in pomanjkanja osnovne izobrazbe: »Potrebno je spremeniti dušo naroda, način razmišljanja in delovanja in ne le zunanjih oblačil« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 2).

Poznavalci pravijo, da je Marti kompleksna osebnost in da ga je mogoče interpretirati na različne načine.¹⁶ Vseeno pa lahko povlečemo enake zaključke iz večine njegovih besedil. Ti so: duh enakosti, vera v človeško dostojanstvo vseh narodov, negacija rasizma, absolutna iskrenost, vdanost ter predanost revnim tega sveta (Muniz in Shnookal 2004, 2–3): »Bilo bi družbeno nepravilno in nesprejemljivo, če bi nekateri imeli ogromno bogastvo, medtem, ko bi večina umirala od lakote« (Marti 1953, 134).

Zaradi ogromne frustracije kubanskih mas v prvih letih po »osamosvojitvi« in vsesplošnega nacionalnega in političnega nezadovoljstva določenih družbenih sektorjev

---

¹⁵ Uradna verzija v besedilu vključuje prvo kitico iz Martijeve pesmi z naslovom *Versos sencillos* iz zbirke *Obras completas*, ki je tudi edina zbirka Joseja Martija in obsega vsa njegova zbrana dela, tako literarna, kot politična.

¹⁶ V Havani, obstaja Centro de Estudios Marianos (špa.) ali Center za Martijanske Študije, ki se ukvarja izključno s preučevanjem literarnih in političnih del Joseja Martija.

zaradi diktature, severnoameriške okupacije in korupcije je Martijev kult v tridesetih in štiridesetih letih dvajsetega stoletja pridobival vse več privrženecov.¹⁷ Skorumpirana in nemoralna kubanska družba in država sta iskali moč in upanje, da bi lahko Kubanci z Martijevim duhom in spiritualnostjo premagali materializem in pohlep severnoameriškega gospodarja. To idejo je v petdesetih letih dvajsetega stoletja prevzel tudi Fidel Castro, ki mu je Martijev kult ponudil utopično vizijo za njegovo revolucionarno gibanje kot identifikacijo s kubansko zgodovino, njegova *Revolucija* pa je ponujala kontinuiteto kubanske herojske preteklosti iz uporov proti Špancem v devetnajstem stoletju (Hennesy 1963, 345–359).

Kubo po Castrovi *Revoluciji*, so kubanski revolucionarji skupaj z Martijevo ideološko pomočjo vrisali na zemljevid sveta, saj se skozi kubansko politiko mednarodne solidarnosti in internacionalizma, zrcali Martijev duh, ki je temelj sodobne kubanske revolucionarne države (Muniz in Shnookal 2004, 2). Kubanska *Revolucija* pod vodstvom Fidela Castra je našla vzor v Martijevih idejah o solidarnosti in internacionalizmu. Pri obeh konceptih gre za primer direktne povezanosti Martijeve ideologije in Castrove kubanske *Revolucije*, ki pa je še bolj eksplicitno izražena ob spremljanju zunanje politike kubanske revolucionarne države.

Kubanska *Revolucija* se je zgodila v drugačnem svetu od Martijevega, vendar je Castro vseeno vztrajal na kontinuiteti kubanskega boja za neodvisnost in na povezavi z Martijem. Marti je zaslužen za temelje in ideologijo kubanske *Revolucije*, prav tako pa personificira politično in moralno inspiracijo za Fidela Castra in ostale Kubance (Muniz in Shnookal 2004, 2–4).

Martijeve želje za lepšo prihodnost ljudstev Latinske Amerike v času globalizacije in novih oblik neokolonizacije vračajo aktualnost njegovim idejam, ki se lahko izvirno uporabijo v današnjih političnih in filozofskih razpravah. Ob stoti obletnici smrti Joseja Martija leta 1995 je Fidel Castro v svojem govoru opisoval Martijev vpliv nanj in ga

---

¹⁷ Kuba se je »osamosvojila« 20. maja 1902.

označil za ključ razvoja njegove intelektualne in revolucionarne zrelosti.¹⁸ Opisal pa je tudi pomembnost in aktualnost njegovih idej v zvezi s trenutnim dogajanjem v Latinski Ameriki, saj je definiral Martijeve koncepte kot plod: »(...) Univerzalnega človeka s progresivnimi idejami (...)« (Castro v Ramonet 2008, 147).

Kar se je spremenilo od *Revolucije* je značaj diskurza o Martiju, še posebej del o *Martijanskih principih*,¹⁹ med revolucionarji in njihovimi nasprotniki.²⁰ Zgodovinski Marti je postal teren boja za njegovo idejno dediščino, ki pa bolj obsega današnji politični diskurz kot pa tistega v njegovem času. Razprava o Martiju po letu 1959, vse do danes, je razprava o *Revoluciji*. Tako zagovorniki kot nasprotniki iščejo potrditev svojih mnenj na Martijeve ideološki podlagi.

Za zagovornike *Revolucije* predstavlja le-ta uresničenje Martijeve vizije, za nasprotnike pa izdajo njegovega ideala.²¹ Zagovorniki *Revolucije* predstavljajo radikalno vejo interpretacije Martijevih del, ki se je razvila v petdesetih letih dvajsetega stoletja, glavni predstavnik pa je Fidel Castro, ki jasno interpretira Martijeve ideje v svojih diskurzih zlasti v povezavi z marksizmom. Radikalna interpretacija del Joseja Martija je tudi uradna interpretacija kubanske revolucionarne države in zagovarja Martijevo vlogo očeta vseh kubanskih revolucionarjev, naravnost proti Združenim državam Amerike, antiimperializem in antikolonializem, idejo inovativne in samonikle politične ureditve, samostojnost in neodvisnost, solidarnost in internacionalizem ter integracijo Latinske Amerike (Lewis 2001, 44–52).

Nasprotniki *Revolucije* predstavljajo tradicionalno vejo interpretacije Martijevih del, ki velja za prevladujočo v krogih kubanske izseljenske skupnosti v Združenih državah

---

¹⁸ Jose Marti je umrl v kraju Dos Rios, v današnji provinci Granma, 19. maja 1895, v svoji prvi bitki proti Špancem. 1. aprila istega leta se je prvič po petnajstih letih iz izgnanstva vrnil na Kubo.

¹⁹ Martijanski principi, Martijanizem ali Martijanska logika so skupno ime za Martijevo politično in družbeno teorijo, ki tvori temelje kubanskega naroda in identitete.

²⁰ Kubanska emigracija v Združenih državah Amerike.

²¹ Zagovorniki *Revolucije* jo predstavljajo, kot nadaljevanje Martijeve politične misli v današnjem času. Nasprotniki, med katerimi je večina Kubancev iz emigracije, pa jo označujejo kot deformacijo Martijevih idej pod pretvezo ohranjanja oblasti s strani kubanske revolucionarne države.

Amerike.²² Le-ti ne promovirajo celotnega spektra Martijevih političnih del, omejujejo se na njegove zgodnejše objave v povezavi s participativno demokracijo, svobodo posameznika in rasno enakopravnostjo, zagovarjajo pa tudi ekonomsko in politično povezanost z Združenimi državami Amerike, kar naj bi bil naraven pojav glede na zgodovinske in geografske okoliščine kubanske realnosti. Glede na to, da interpretacija Martijevih del, ki niso v skladu s prevladujočim političnim pogledom kubanskih izseljencev med tradicionalisti ne obstaja, slednji, interpretirajo le Martijeva dela, ki lahko služijo za upravičevanje predrevolucionarne kubanske družbene in politične ureditve ter kritiziranje obstoječega družbenopolitičnega sistema na Kubi (Lewis 2001, 47–52).

Moč debate in rivalstva med obema interpretativnima vejama Martijevih idej priča o Martijevi sedanji moči, saj ga nobena stran ne želi predati nasprotni. Martijeva zgodovinska pozicija je potrjena in utrjena; bil je človek pred svojim časom, s progresivnimi idejami in jasno vizijo. Za razumevanje kompleksnosti obravnavanega ga je potrebno povezati s kontekstom kubanske zgodovinske izkušnje in trenutne družbenopolitične situacije, saj za vse Kubance predstavlja očeta naroda in domovine, subjektivno pa se odločajo, katera ideološka interpretacija Joseja Martija jim bolj ustreza.

2.1 Martijeva življenjska pot in kronologija idej

Jose Julian Marti y Perez se je rodil v Havani 28. januarja 1853, v družini priseljencev. Oče je bil španski oficir, po rodu iz Valencie, mama pa je izvirala s Kanarskih otokov. Kot otrok se je izkazal za inteligentnega in talentiranega, pa tudi zelo uporniškega in trmastega (Muniz in Shnookal 2004, 4).

---

²² Glavni predstavnik tradicionalne veje interpretacije del Joseja Martija je kubanski izseljenski avtor, teoretik in profesor Carlos Alberto Montaner.

Njegov intelekt je že zgodaj opazil Rafael Mendive, šolski ravnatelj in pesnik, ki je postal Martijev duhovni vodja. Ta je mu je posredoval intelektualno tradicijo konstrukta kubanske nacionalne posebnosti.²³

Martijeva življenjska pot ponuja zanimiv pregled razmer v tedanji kubanski družbi in daje kronološko ter idejno podlago kubanskemu boju za neodvisnost. Kot mladenič se je poročil s Carmen Zayas Bazan, hčerko bogatega plantažnika, kar pa mu ni prineslo sreče. V njem samem je kmalu prišlo do konflikta interesov med zasebnim življenjem in bojem za kubansko neodvisnost, kar je pripeljalo do prekinitve njegovega vzpona po kubanski družbeni lestvici in izгона v tujino. Žena mu je sledila, kar pa jo je povsem odtujilo od njene družine, ki je zagovarjala obstoječe družbenopolitično stanje na otoku. Marti se je v tistem času zaradi preživetja začel ukvarjati z novinarstvom, kar ga je vodilo na potovanja po Evropi, Severni in Latinski Ameriki (Muniz in Shnookal 2004, 4–13).²⁴

Kot mož brez domovine je postal zagovornik latinskoameriške kulture, identitete in povezanosti, ki pa je bila v tistem času ogrožena z ekspanzijo severnoameriške kulture in je s tem izgubljala svojo posebnost (Muniz in Shnookal 2004, 5–9).²⁵

V svojih člankih je rad opisoval severnoameriško visoko kulturo in idealizem njene demokracije, medtem ko je napadal moč in vpliv najbogatejšega sloja, še posebej pa njegovo vmešavanje ter kontrolo nad tedanjim političnim življenjem.²⁶

Martijeva vizija neodvisne Kube ni bila nikoli predstavljena do podrobnosti. Izogibal se je definiciji in formulaciji oblike bodoče organizacije političnega življenja v samostojni državi, eksplicitno pa je definiral njen bodoči odnos s »severno sosedo«, ki bi moral

---

²³ Kubanska nacionalna posebnost temelji na edinstveni mešanici afrokubanske kulture in religije, ki ustvarja med Kubanci občutek drugačnosti, edinstvenosti in superiornosti. Avtor izraza je Felix Varela (1788–1853) kubanski škof in učitelj Martijevega učitelja Rafaela Mendiveja (1821–1886).

²⁴ Žena Joseja Martija (1853–1928), ki mu je rodila edinega otroka Joseja Francisca (1878–1945).

²⁵ Marti je večino svojega življenja preživel v izgnanstvu v tujini, saj v latinskoameriških državah in na Kubi zaradi svoje iskrenosti in revolucionarnih idej ni bil dobrodošel. Združenih držav Amerike kjer je preživel večino življenja, pa ni smatral za svojo domovino.

²⁶ Najpomembnejše besedilo je govor Joseja Martija iz leta 1889 z naslovom *Mati Amerika*. Besedilo je bilo povzeto v člankih tedanjih časnikov, ki so opisovali življenje takratne kubanske in latinskoameriške emigracije v New Yorku.

temeljiti na osnovi enakopravnosti in biti usmerjen k ohranjanju nacionalne identitete in integritete kubanskega naroda. Svoje strahove pred ekspanzijo in imperializmom Združenih držav Amerike po odhodu španskih kolonialistov ter posledično vlogo Kube pri obrambi Latinske Amerike je jasno opredelil z besedami: »Moja dolžnost je z neodvisnostjo Kube preprečiti nadaljnjo ekspanzijo Združenih držav na območje Karibov in naprej v Latinsko Ameriko« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 119).

Pomanjkanje definicij v Martijevih idejah je razlog, zakaj so bile te vse do danes različno interpretirane s strani zgodovinarjev in političnih teoretikov. Med kubansko državo in emigracijo še danes poteka ideološki boj okrog Martijevih idej.²⁷ Drugi razlog je Martijeva prezgodnja smrt, saj ni sodeloval pri najbolj pomembnih vprašanjih ob ustanovitvi kubanske države in zato ne vemo, kakšna bi bila njegova reakcija na Plattov amandma k prvi kubanski ustavi leta 1901.²⁸ Uspel je tudi uiti labirintu kubanskega političnega procesa, ki so ga v začetnih letih neodvisnosti zaznamovale korupcija, klientelizem in osebni interesi.²⁹

Jose Marti je celotno življenje posvetil *patrii* in *Cubi Libre*,³⁰ njegova smrt je s tem postala večja od njegovega življenja. Kubanci vseh ideoloških profilov in prepričanj vidijo v njegovem življenju model političnega rojstva in identitete, v njegovi smrti pa cilj, ki mu sledijo. Predstavlja jim poosebljen projekt vsekubanske države, ki ga je zagovarjal. Ta vsekubanskost je obstajala vse do leta 1959, ko se je vse obrnilo na glavo. Marti danes še zmeraj ostaja temelj politične morale in vir legitimnosti, pomembnost njegove simbolike pa se je zaradi rivalstva obeh nasprotujočih si strani, še povečala in dobila nove razsežnosti (Muniz in Shnookal 2004, 4–13).

---

²⁷ Glavni radio in televizija kubanske emigracije na Floridi se imenujeta po Joseju Martiju in sicer *Radio Marti* in *Television Marti*, financira pa jih vlada Združenih držav Amerike iz državnega proračuna. Poročanje teh dveh medijev je usmerjeno h kritiziranju sedanje oblasti na Kubi ter k spreminjanju odnosa Kubancev na otoku do trenutnega političnega sistema v državi.

²⁸ Amandma k prvi kubanski ustavi iz leta 1901 predlagan s strani severnoameriškega senatorja Orvilla Hitchcocka Platta (1827–1905), ki je Združenim državam Amerike dodelil prvo vojaško oporišče v kubanski provinci Guantanamo in posebne pravice do popravkov kubanskih zakonov, če njihova določila niso v političnem ali gospodarskem interesu Združenih držav Amerike.

²⁹ Na Kubi se je od razglasitve samostojnosti in neodvisnosti do zmage Castrove Revolucije leta 1959, zamenjalo dvaindvajset predsednikov, od katerih pa nihče ni bil izvoljen v drugi mandat. Vsi ki so bili izvoljeni na volitvah, niso zaključili svojega mandata, saj je bil ta vedno prekinjen z državnim udarom.

³⁰ Svobodna Kuba (špa.), kar je bilo Martijevo poimenovanje nove neodvisne države.

V osemdesetih letih devetnajstega stoletja je Marti definiral idejo integrativne latinskoameriške miselnosti, ki se je kasneje razvila v idejo oboroženega upora proti kolonializmu in imperializmu (Muniz in Shnookal 2004, 10–13).

Leta 1883 v svojem delu *Spomini na Karla Marxa* prvič deklarativno omeni *Revolucijo* kot možnost za uveljavljanje sprememb v kubanskem družbenopolitičnem prostoru, kar lahko označimo kot začetek radikalizacije njegove politične teorije: »Kuba je prišla v situacijo, ko je treba razumeti politiko združevanja vseh sil v ustvarjanju Revolucije« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 48).

Strah ga je bilo, da bo Kuba po osvoboditvi izpod španskega jarma pristala v rokah Združenih držav Amerike, kar se je tudi zgodilo. Želel si je neodvisnosti Kube, tako za njeno dobro, kot za dobro ostale Latinske Amerike. Svojo idejo latinskoameriške integracije in naravne povezanosti latinskoameriških držav je zato definiral skozi negativno konotacijo strahu pred severnoameriškim imperializmom, ko je branil Kubo kot prvo fronto proti severnoameriškem ekspanzionizmu z besedami: »Zasužnjena Kuba in Portoriko sta le ponton za zaslužjenje celotne Latinske Amerike« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 50).

Strah pred severnoameriškim imperializmom in ekspanzionizmom je v njem vzbudil razmišljanje o inovativnih oblikah nove družbene ureditve, ki ne bi predstavljale slabe kopije severnoameriškega političnega sistema. Negativne izkušnje z diktaturo v Mehiki in Venezueli, kjer je deloval kot konzul in od koder so ga izgnali zaradi kritiziranja sistema, so v njem prebudile zanimanje za samonikle družbene oblike, ki bi bolje pristajale načinu življenja in odnosom med ljudmi v Latinski Ameriki in na Kubi. Zavračal je univerzalnost aplikacije političnih sistemov, vseeno pa je vztrajal na enakopravnem in participativnem procesu odločanja v bodoči politični ureditvi. Po letih življenja v Združenih državah Amerike je zaključil, da kopije francoskih in angleških

pravnih sistemov pri *južnem človeku*, kot je imenoval prebivalce Latinske Amerike, ne funkcionirajo zaradi njihove narave.³¹

Zgoraj navedene ideje, ki so do tedaj služile le za teoretično polemiko, je kot predan intelektualec, odličen politični govornik in poliglot leta 1892 ob ustanovitvi Kubanske revolucionarne stranke (Partido Revolucionario de Cuba) vključil v program gibanja z namenom institucionalizacije boja za neodvisnost Kube izpod španske nadvlade, transformacijo tedanjega kubanskega političnega sistema ter integracijo Latinske Amerike.³²

Po uspešni ustanovitvi stranke in odporniškega gibanja proti Špancem se je vrnil na Kubo, kjer je organiziral in vodil oboroženo vstajo vse do svoje nenadne smrti (nekaj dni kasneje) v bitki pri kraju Dos Rios 19. maja 1895. Po njegovi smrti so ostali kubanski revolucionarji uspešno vodili upor proti Špancem vse do leta 1898, ko so se Združene države Amerike odločile za vojaško intervencijo. Zasedle so Kubo pod pretvezo zaščite kubanskega naroda in severnoameriških interesov v zahodni hemisferi pred evropskimi kolonialnimi silami. To je pripeljalo do polarizacije znotraj kubanskega odporniškega gibanja in vzpona starih političnih elit pod pokroviteljstvom Združenih držav Amerike. Pod novo severnoameriško nadoblastjo so Martijeve ideje odšle v večdesetletno pozabo. (Muniz in Shnookal 2004, 162).

---

³¹ Južni človek je karakterno bolj temperamenten in tekmovalen in ne uspeva tako dobro nadzorovati svojih emocij kot beli človek, zato mu politični sistem ustvarjen po evropskem vzoru ne ustreza.

³² Idejo za ustanovitev stranke je Marti opisal že v pismu generalu Maximu Gomezu leta 1882.

3 MARTIJANSKA LOGIKA

Ideje, ki predstavljajo Martijevo organsko celoto, so sestavljene iz treh temeljnih stebrov: boja za kubansko neodvisnost, vzpostavitve razmer za ustanovitev nove pravične republike in preprečitve ekspanzije ter dominacije severnoameriškega imperializma.³³ Ti trije stebri sestavljajo *Martijansko logiko*, *Martijanske principe* ali *Martijanizem* – politično teorijo Joseja Martija.³⁴

3.1 O enakosti in pravic

Marti pravi, da družbo sestavljata dva razreda: karakterno dobri in karakterno slabi ljudje. S tem definira razredno pripadnost kot obliko vrednot in norm, ki si jih ustvari vsak posameznik in z njimi prispeva k svojemu statusu in koristnosti v družbi. Ne želi razpravljati o ekonomskih družbenih razredih, saj pravi, da če o njih govorimo, jih posledično priznavamo. S tem pa prispevamo tudi k njihovem obstoju. Ljudi ne smemo razvrščati na podlagi materialnih dejstev, saj so si enaki, njihov duševni in intelektualni razvoj pa bo kategoriziral njihov status v družbi, ki bo odvisen od velikosti njihovega prispevka k družbenemu napredku. Zato bi z zanikanjem obstoja ekonomskih družbenih razredov le–te tudi pomagali popolnoma izničiti (Marti 1953, 159).³⁵

---

³³ Ideja pravičnosti temelji na enotnosti, bratstvu, solidarnosti in dostojanstvu in je v Martijevem primeru sopomenka enakosti.

³⁴ Martijeva politična in literarna dela, ki sestavljajo njegovo politično teorijo in so zbrana v zbirki *Obras completas* obsegajo 26 delov in 12500 strani ter niso sestavljena v logičnem zaporedju, saj je Marti predstavljal svoje ideje v različnih besedilih: člankih, pismih, poeziji in govorih, zato so v tem diplomskem delu omenjeni le tisti citati, ki so najbolj pomembni za jasno razumevanje obravnavane tematike.

³⁵ Marti je dva razreda v bodoči družbi definiral glede na moralne vrednote in ne glede na biološke in materialne značilnosti posameznika. Slednje je obravnaval le v satiričnem kontekstu.

Ideji pravičnosti in enakosti sta po Martiju temelj vsake družbe in njenega pravnega in političnega sistema, od njune kvalitete in kvantitete pa je odvisen napredek ali propad le-te, kar Marti definira na naslednji način: »Pravni osnovi družbe sta pravica in enakost pred zakonom. Družba se začne s pravico. Pravica in družba pa se končata z družbeno manjvrednimi ljudmi, ki zaradi svoje koristi tožijo in žrtvujejo tiste, ki zahtevajo pravico« (Marti 1953, 152).

Marti se veliko bolj posveti korupciji bogatih in vplivnih, ki jih označuje za družbeno manjvredne. Materialno revščino definira kot izvor moralne integritete, duhovnosti in dostojanstva. Bogatim in vplivnim zato priznava dostojanstvo, duhovnost in moralno avtoriteto le, če svoje bogastvo in moč žrtvujejo za dosego pravičnega cilja v smeri družbene solidarnosti in promocije vzajemne pomoči med ljudmi, kar lepo izrazi z besedami: »Solidarnost je delo neskončne ljubezni. Tisti, ki vidi revščino in nevednost pri bližnjem in ne pomaga je zločinec« (Marti 1953, 90).³⁶

Po Martiju se bogastvo lahko doseže le s poštenim delom, zato deluje kot zaveza za racionalno družbo. Pravi, da je treba voditi ekonomsko in družbeno vojno proti revščini in nevednosti, saj se le tako ljudstvo lahko emancipira. Tako stanje se lahko vzpostavi z marljivostjo in altruizmom ter s pripravo množic za višji nivo družbenega delovanja: »Bratstvo med ljudmi ni možnost ampak je dolžnost« (Marti 1953, 87).³⁷

Marti je poleg solidarnosti zasnoval tudi programsko formulacijo namenjeno rasni enakosti ki jo je natančneje definiriral v članku *Moja rasa*, kjer je označil pripadnike vseh ras kot enakopravne državljane v bodoči republiki, ki bodo imeli enake pravice in dolžnosti, saj se rodijo enaki in imajo enake možnosti za razvoj svojega duševnega spoznanja, prav tako pa imajo enaka telesa, z njihovimi naravnimi omejitvami. Je prvi avtor v kubanski zgodovini, ki je dal skupni kubanski identiteti in boju za osvoboditev večjo veljavo kot pa razlikam v barvi kože (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 168–170):

---

³⁶ Materialno revščino povezuje z najboljšimi vrednotami posameznika, ki še ni uspel razviti pohlepa, egoizma in individualizma, tako kot pripadniki bogatega sloja. Revne posameznike je imenoval *Los humildes* (špa.) ali skromni, preprosti ljudje.

³⁷ Z ekonomsko in družbeno vojno Marti označuje moč dejanj, ki so bila potrebna za spremembo takratne družbene in ekonomske ureditve in ne misli na vojno v dobesednem pomenu.

»Le Revolucija in družba, v katero bodo vključeni vsi Kubanci ne glede na njihovo barvo, bo pravična« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 169).³⁸

3.2 O svobodi, domovini in demokraciji

Za Martija kot zagovornika idej svobode, demokracije in enakosti na Kubi in v Latinski Ameriki, svoboda in dostojanstvo predstavljata edino garancijo za uspeh kateregakoli družbenega projekta. Svoboda skozi oči Joseja Martija je spontana sila, ki jo je treba razvijati in ne zatirati, saj lahko ljudstvo le tako doseže popolno homogenizacijo, enakost in zadovoljstvo (Marti 1953, 184): »Svoboda je pravica vsakega človeka do iskrenosti; da govori in misli iz srca« (Marti 1953, 14).

Svobodo si predstavlja kot pogoj za srečo in duhovni, materialni ter moralni razvoj posameznika. Ideji posameznikove avtonomije in svobode zato najdemo v večini Martijevih del, hkrati pa je to tudi glavna nit razmišljanj v vseh njegovih diskurzih. Svoboda kot osnovna figura njegovega dela je metafora za gibanje, introspekcijo, etično spraševanje, za kreacijo, delovanje in posledično politični in ekonomski razvoj posameznika. Martijeve misli pa niso usmerjene le k pomembnosti posameznika ampak k njegovemu odnosu med njim samim in z družbo, kar lahko povežemo z naukom, da delovanje posameznika v družbi ustvarja njegovo etično, ekonomsko in politično vrednost ter emancipacijo (Marti 1953, 29).³⁹

Po Martiju svoboda temelji na konceptu razvoja in odnosa do človeške zavesti, v tem primeru naj bi se koncept razvijal skozi psihološki aspekt aspiracije človeštva kot dodane

---

³⁸ Članek je bil objavljen v časopisu *Patria* v New Yorku 16. aprila 1893 in je pomemben, ker v njem Marti razloži koncept rasne enakosti kot osnovo kubanske enotnosti.

³⁹ Nauk o tem, da se posameznikova vloga v družbi vrednoti z njegovim prispevkom k le-tej je razvil že grški filozof Aristotel (384 pr.n.št–322 pr.n.št.).

vrednosti oziroma vrednote, ki naj bi se ustvarila skozi sistematski razvoj posameznika in družbe (Marti 1953, 289–290): »Edini način, da si zagotovimo svobodo je s svojim kreativnim delom, z izpolnjevanjem nalog, četudi smo le delavci in služabniki« (Marti 1953, 289).

Marti je bil prvi, ki je dal ideološko formo in politično strukturo bodoči kubanski neodvisni državi in s tem definiral termin kubanske domovine. Nadgradil je kubansko narodno gibanje v masovno organizacijo, katere osnova so bili *Los humildes*.⁴⁰ Gibanje se je ukvarjalo s problemom medlastniških odnosov, družbene pravičnosti in rasne neenakosti, kar je bila povsem nova oblika delovanja za (v osnovi) separatistično gibanje. Marti je boju za neodvisnost dodal tudi socialni imperativ, kar je transformiralo samo naravo osvobodilnega boja. Tako geslo *Cuba Libre* ne nosi le pomena svobode in neodvisnosti, ampak s fuzijo socialne pravičnosti tvori novo idejo na osnovi enakosti, bratstva in dostojanstva. Martijeve ideje so namreč zagotavljale osvoboditev od starega zatiralskega režima in nov prostor za vsakega posameznika v prihodnji družbi in v novi domovini, do katere bodo čutili pripadnost.⁴¹

Ideja *Cuba Libre* je zagotavljala prenehanje izkoriščevalskih odnosov znotraj kolonije in prekinitvev kolonialnega odnosa Španije do Kube:

Naš cilj ni le politična sprememba, želimo dober, zdrav, pravičen in enakopraven družbeni sistem brez demagoških izmišljotin in arogance s strani avtoritete. Pretrpeli smo veliko in si s tem zagotovili pravico do svobode in pravičnosti. Cilj vojne za neodvisnost ni sprememba oblike, ampak sprememba duha, zato se bomo vsi zatirani skupaj bojevali proti interesom in navadam zatiralcev do končne zmage in demokracije (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 187).

---

⁴⁰ Po Martiju, revni, skromni in preprosti ljudje, ki so veljali za najbolj iskren in pošten del kubanskega prebivalstva.

⁴¹ Gibanje je bilo neformalno, srečevalo se je na javnih branjih, donatorskih konferencah in debatnih srečanjih, kasneje, z ustanovitvijo Kubanske revolucionarne stranke (PRC), pa je preraslo v institucionalizirano in dokončno definirano organizacijo.

Demokracija je za Martija politični sistem, ki ustvarja mir skozi civilizirano in prosto izmenjevanje idej, ki pa bi se lahko najboljše uveljavile v okviru ene homogene stranke po principu razprave do konsenza.⁴² Marti je sovražil monarhistični despotizem in vse druge totalitarne oblike vladanja, ki jih je klasificiral kot pozitivistični totalitarizem.⁴³ Zavračal je vse oblike caudillisma kot zla, ki bo uničilo enotnost Latinske Amerike zaradi sebičnosti, hipokrizije in osebne koristi. Razlog za transformacijo gibanja v stranko pa je našel v tem, da jo uporabijo kot sredstvo za zaščito pred nevarnostmi neenotnega političnega delovanja in frakcionizma (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 153–157): »Če hočemo ohraniti demokracijo se moramo varovati pred nevarnostmi, da pa bi to dosegli, jih moramo znati identificirati in definirati. To je neskončen boj, saj nas lahko dobrotina in hoja z zavezanimi očmi stane tako svobode kot demokracije, zato je potrebno imeti organizacijo, ki nas bo vodila in usmerjala« (Marti 1953, 951).⁴⁴

3.3 Kubanska revolucionarna stranka

Martijev revolucionarni humanizem je povezan s poštenim revolucionarnim bojem, ki naj bi predstavljal ogledalo bodočega transformiranega sveta in vzpostavil nove institucije družbe po vzoru na dinamiko samega revolucionarnega boja. Marti je s svojimi idejami ustvaril zgodovinski trenutek, v katerem so Kubanci uspeli zgraditi identiteto, se na njeni podlagi združiti in organizirati v boju proti severnoameriškemu imperializmu in

---

⁴² Marti je v svoji končni definiciji izpeljal obliko demokracije, kjer bi obstajala samo ena stranka kot vodilna sila in usmerjevalec kubanskega ljudstva. Znotraj te bi obstajal poligon za debate in končne odločitve, ki bi morale biti sprejete v obliki konsenza. Leta 1892 je tudi ustanovil Kubansko revolucionarno stranko.

⁴³ Totalitarizem po Martiju, ki izvira iz filozofije Georga Wilhelma Friedricha Hegla (1770–1831) je zagovarjal enotnost absolutnega znanja, ki je opravičevala absolutistične vladarje in njihovo moč.

⁴⁴ Caudillo ali vodja, voditelj (špa.) je vojaški in politični vodja države, ki vlada kot samodržec ali diktator. Caudillismo kot oblika vladavine je bila značilna za Latinsko Ameriko devetnajstega stoletja in se je kot funkcija razvila v času bojev za osvoboditev izpod španske nadvlade. Med bolj znane caudille novejših doba sodijo Francisco Franco v Španiji, ki je vladal med letoma 1936 in 1975 in Rafael Trujillo v Dominikanski Republiki, ki je vladal med letoma 1930 in 1961.

kolonializmu, do vzpostavitve neodvisne kubanske države. Za sam boj je Marti ustanovil usmerjevalno silo – Kubansko revolucionarno stranko (PRC), ki je predstavljala značaj takratnega kubanskega osvobodilnega in delavskega gibanja, ki je temeljilo na enakopravnosti, deklarativni brezrazrednosti in brezrasnosti.⁴⁵ Kot stranka novega tipa je bila prva in v tistem času edina na svetu, ki se je borila za vzpostavitev novih družbenih načel enakopravnosti med spoloma, rasami in razredi. Vladimir Iljič Lenin je šele nekaj let pozneje ustanovil podobno množično gibanje,⁴⁶ ki se je borilo za izgradnjo socializma in komunizma.⁴⁷ Radikalizacija *Martijanske logike*, ki se je zgodila za časa Martijevega življenja v Združenih državah Amerike, pa je pripeljala do njegove obsodbe imperializma in kolonializma ter do nastanka ideje oboroženega odpora proti zagovornikom take politike v zahodni geografski hemisferi. S tem se je Marti ustoličil kot vodja takratnega latinskoameriškega revolucionarnega gibanja in je preroško napovedal (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 163–170): »Pričakujem velike zgodovinske težave v odnosih z Združenimi državami Amerike, ki pa jih bomo lahko rešili šele takrat ko jih bomo tudi razumeli« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 165).⁴⁸

Marti je bil prepričan, da je slabost vsakega gibanja pomanjkanje politične organizacije, ki bi delovala kot sredstvo promocije patriotskih ciljev. Trdil je, da so Kubanci izgubili prvo vojno za neodvisnost proti Špancem (1868–1878) zaradi pomanjkanja enotnosti in institucionalne nepripravljenosti, saj niso imeli organizacije, ki bi jih združevala na poti do skupnega cilja (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 163–170): »Boj za kubansko neodvisnost ne more temeljiti na donkihotski vojaški pustolovščini, kjer udeleženci verjamejo v zmago samo zaradi tega, ker mislijo, da so na pravi strani« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 163).

---

⁴⁵ Partido revolucionario de Cuba (špa.) je bila ustanovljena leta 1892, njene ideje in razlog ustanovitve pa je Jose Marti opisal v istoimenskem članku v časopisu *Patria*.

⁴⁶ Ruski komunist in revolucionar (1870–1924), ustanovitelj in prvi voditelj Sovjetske Zveze.

⁴⁷ Gibanje se je imenovalo Ruska socialdemokratska delavska stranka in je bila ustanovljeno leta 1903, po marksističnih principih.

⁴⁸ Marti je spremenil in radikaliziral svoje ideje po uboju stavkajočih delavcev v ameriškem Chicagu leta 1886, kar je opisal tudi v svojem članku z naslovom: *Pogreb mučenicov iz Haymarketa* (1888). V tistem času se je začel spogledovati z določenimi principi in idejami Karla Marxa (1818–1883), do katerih je imel pred tem zadržano stališče. To je usodno vplivalo na prihodnost razvoja Martijeve misli in kubanske države.

Marti je definiral institucionalno obliko bodoče stranke in njene politične ideje leta 1892 v besedilu z naslovom: *Kubanska revolucionarna stranka (PRC)*. Tam je izpeljal splošne temelje dokumenta, ki je vabil k združitvi vseh revolucionarnih elementov na otoku in izven njega, k nadaljevanju oboroženega upora v smeri ustanovitve pravične in iskrene republike združene v ozemlju, zakonih, delu in enakosti; ustanovljene za dobro vseh (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 163–170).

Definiral je tudi strukturno organizacijo politične stranke, ki naj bi združevala revolucionarne elemente z namenom bojevanja z republikanskimi metodami in duhom, kar bi pripeljalo do ustanovitve države, ki bi lahko omogočila dolgoročno srečo svojim otrokom in njihovim naslednikom (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 167–170): »Revolucionarna stranka bo stremela k eliminaciji avtoritarnega duha in birokratske zgradbe kubanske kolonije. Želi ustanoviti svobodno Kubo kot iskreno demokratično državo, ki bo svobodna in bo omogočala vsem Kubancem integriteto, mir in blagostanje« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 164).

Kubanska revolucionarna stranka (PRC) je bila eden od Martijevih največjih dosežkov in ena njegovih najpomembnejših idej. Predstavljal si je popolnoma odprto in demokratično obliko nacionalne stranke in njenih postopkov delovanja. Trdil je, da bi bilo dobro, če so volitve vsako leto, na njih pa morajo glasovati in sodelovati vsi člani stranke, vključno z voditelji in na osnovi enoletnega intervala (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 163–170).

Martijeva stranka je s seboj prinesla nove ideje revolucionarnega univerzalnega gibanja, v katerem ni razredov, ras ali veroizpovedi. Druga podobna gibanja so se začela množično pojavljati šele v dvajsetem stoletju v obliki antikolonialnih gibanj narodne osvoboditve z marksistično ali nacionalistično konotacijo.

3.4 Nasprotovanje Združenim državam Amerike

Nasprotovanje Združenim državam Amerike je postalo integralni element Martijeve ideje kot posledica povečevanja severnoameriške politične in ekonomske dominacije v latinskoameriškem in karibskem prostoru in mednarodnega rivalstva med takratnimi velesilami, kar je posledično pripeljalo do ogroženosti kubanske nacionalne identitete.⁴⁹ Neprepoznavana identiteta in španska nadvlada nista ustvarili najboljših pogojev za pozitiven odnos severnoameriških imperialistov do kubanskega nacionalnega vprašanja. Med svojim bivanjem v Združenih državah Amerike je bil Marti namreč priča povečevanju imperialističnega razpoloženja poznega devetnajstega stoletja in razvoju teorij rasne superiornosti belega človeka, ki so temeljile na evropocentrizmu (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 118–185).⁵⁰

Leta 1891, petindvajset let pred prvo izdajo Leninovega Imperializma, je ob definiciji imperializma zato zapisal: »Ljudje, ki kupujejo, ukazujejo. Ljudje, ki prodajajo pa so sluge. Potrebno je vzpostaviti uravnoteženo trgovino in s tem zagotoviti svobodo. Ljudje, ki želijo propasti in izumreti, bodo prodajali samo eni državi, prevelik vpliv ene države na trgovino, pa bo hitro prešel tudi na politično raven in bo postal politični vpliv« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 157).⁵¹

Marti v zgornjem komentarju ni mislil le na Kubo, problem severnoameriškega imperializma ki ga je izpostavil, je veljal za celotno Latinsko Ameriko (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 118–128).

---

⁴⁹ Nasprotovanje Združenim državam Amerike je eden od stebrov Martijanske logike kot del boja proti širjenju imperializma in severnoameriške dominacije na območju. Marti je idejo podrobno predstavil v članku Resnica o Združenih državah Amerike, ki je bil objavljen v časopisu *Patria* leta 1894.

⁵⁰ Teorija rasne superiornost belega človeka je bila povezana s teorijo evropocentrizma in je v devetnajstem stoletju predstavljala del uradne politike evropskih kolonialnih sil.

⁵¹ Leta 1916 Vladimir Iljič Lenin izda delo z naslovom *Imperializem kot najvišja oblika kapitalizma*, kjer opisuje odnos med kapitalizmom in imperializmom. Imperializem predstavlja najvišjo stopnjo kapitalizma, saj na osnovi izvoza kapitala pridobi finančno funkcijo in s tem ustvarja večje in monopolne profite na tržiščih manj razvitih držav.

Marti zagovarja neodvisnost Kube in svari pred severnoameriškim imperializmom in širjenjem na prostor Karibov in Latinske Amerike. Res je, da Združenih držav Amerike ni sovražil, vendar je z leti postal zaskrbljen in sumničav zaradi njenih tendenc, aspiracij in materialnega pohlepa. Želel je, da se Kuba umakne in zaščiti, podobno pa je svetoval tudi ostalim latinskoameriškim državam. Zagovarjal je enakopravno trgovino in diplomatske odnose z Združenimi državami Amerike, vendar je bil odločno proti kakršnikoli obliki severnoameriške dominacije ali hegemonije (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 118–185).⁵²

3.5 Koncept enotnosti ljudstva

Martijeve družbene ideje so bile povezane s konceptom enotnosti ljudstva; sekularizirane oblike krščanske ljubezni, ki je našla izraz v njegovi strastni empatiji za revščino. Zato je med svoje podpornike rad sprejemal tudi nekdanje sužnje, kar je bila za tisti čas izjemno progresivna miselnost, ki jo na kratko oznani z besedami (Schulman v Muniz in Shnookal 2004, 28): »V novi družbi ne bo rasnih težav, zato ker ras ni, obstaja samo človeštvo« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 170).⁵³

Martija bi zato lahko označili kot družbenega romantika, saj je zagovarjal razredno harmonijo, ki je osnova koncepta enotnosti ljudstva. Zanj osnovni konflikt ne obstaja med razredi ali rasami, ampak med dobrim in zlim, kar daje ljudem upanje za popolno osvoboditev v obliki samožrtvovanja za domovino. Zunaj domovine ni moralnosti, zato lahko v povezavi s tem večkrat zasledimo odmeve *Martijanske logike* v Castrovem konceptu iskrenega človeka, ki je izpeljava Martijevega koncepta enotnosti ljudstva:

---

⁵² Zaskrbljenost Joseja Martija v odnosu do Združenih držav Amerike kronološko raste z leti njegovega bivanja v tej državi. To se vidi tudi po vsebini in kontekstu v katerem omenja Združene države Amerike ter se od pozitivnega konteksta v članku *Mati Amerika* vse bolj seli k negativnemu, ki doživi vrhunec z delom *Resnica o Združenih državah Amerike*, kjer se pokaže njegov antagonizem do severnoameriških aspiracij.

⁵³ Krščanska ljubezen po Martiju povzema biblične zakone in deset božjih zapovedi.

»Revolucija predstavlja moralni izbris za tiste, ki so proti novi družbi in zato nemoralni ter sebični« (Castro 1999, 12).⁵⁴

Koncept enotnosti ljudstva zato v tem primeru temelji na spoštovanju moralnih imperativov *Martijanske logike*. Martijeve osebne življenjske izkušnje, izobraževanje in vseživljenjsko delovanje so bili posvečeni kubanski neodvisnosti in novemu tipu državne ureditve, ki naj bi predstavljala predanost resnici in dolžnostim, pri tem pa delovanje nove družbe ne bi smelo odstopati od racionalne volje in želja njenih prebivalcev, kar je bil po Martiju moralni temelj njegove ideologije:

Družba naj temelji na totalnem karakterju vseh njenih otrok, ki so vajeni delati s svojimi rokami, se izražati in misliti po svoje, spoštovati družinsko čast in voljo drugih ter uživati v strasteh življenja ter dostojanstvu človeka. V nasprotnem primeru bodoča republika ne bo vredna ene solze naših žena in ene kaplje krvi tistih, ki bodo zanjo padli. Obstaja le en tiran, to je omejevanje svobode. Če svobodna misel zaspi ali če vanjo izgubimo zaupanje, znova postanemo sužnji. Garancija družbe je raznolikost mišljenj vladajočih; konzervativec mora imeti tudi liberalca, drugače bo le slab liberalec (Marti 1953, 38–39).

Nasprotna pa je za Martija avtoritarna družba, ki temelji na neiskrenem konceptu enotnosti ljudstva, saj zahteva družbene dolžnosti od tistih, ki nimajo pravic, da bi lahko tisti drugi, na oblasti, uživali in se naslajali v pridobitvah moči. Tako državo lahko preprosto označimo za barbarsko in nevredno človeka (Marti 1953, 82–83).

Marti je vztrajal na tipu državne neodvisnosti, ki bi v novi družbi razvila politično demokracijo, socialno pravičnost in ekonomsko svobodo. Ideji nacionalne osvoboditve je

---

⁵⁴ Termin je omenjen v Castrovem delu *Zgodovina me bo osvobodila – La Historia Me Absolvera* (1953), kjer avtor jasno definira razloge za svoj boj in opiše moralne vrednote posameznika, ki temeljijo na Martijevih načelih, vrednotah in dožemanju družbe in države. Delo je bilo napisano kot obrambni zagovor na sodišču, kjer so Castru sodili zaradi organizacije napada na vojašnico Moncada 26. julija 1953.

dodal socialni program, s čimer je gibanje za neodvisnost preobrazil v družbeno silo, ki naj bi oblikovala novi družbeni red. Marti je transformiral upor v *Revolucijo*. Njegova revolucionarna formula je mešanica nacionalnega ponosa, družbene teorije, antiimperializma in osebne intuicije. Vse to je uspel povezati v enotno revolucionarno metafiziko. Združil je vse razloge nacionalnega nezadovoljstva (družbene, ekonomske, politične, rasne in zgodovinske) v vitalno radikalno gibanje, ki temelji na konceptu enotnosti ljudstva.⁵⁵

Kot združevalni faktor je Marti zagovarjal politično enotnost kubanskega ljudstva in razredno harmonijo, ki naj bi izhajali iz ideje bratstva in zavedanja, da noben kubanski družbeni sektor ni dovolj močan za samostojno revolucionarno akcijo. Na žalost pa se njegove ideje niso uspele realizirati, saj se je Martijev združevalni in populistični mit zrušil zaradi razdora med frakcijami v vojni za osvoboditev proti Špancem, antagonizma, neenotnosti, oportunitizma in severnoameriške okupacije. Martijeve ideje so z njegovo smrtjo za nekaj časa zamrle (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 153–162).⁵⁶

Kuba je sicer uspela ustanoviti »neodvisno« državo, ki pa je bila pod kontrolo Združenih držav Amerike tako pravno; skozi prizmo Plattovega ustavnega amandmaja (ki jim je omogočal vmešavanje v kubanske notranje zadeve in izničenje vseh pravnih aktov, ki bi bili v nasprotju z severnoameriški interesi), kot dejansko; v obliki lastništva kapitala in zemljišč v rokah severnoameriških korporacij ter severnoameriške vojaške prisotnosti.⁵⁷

---

⁵⁵ Martijeva revolucionarna formula se je dokončno razvila po institucionalizaciji boja za osvoboditev z ustanovitvijo stranke in z radikalizacijo njegovih idej po letu 1888.

⁵⁶ Do razdora je prišlo zaradi oportunitizma kubanskih elit, ki niso želele izgubiti položaja in privilegijev, ki so jih bile deležne pod špansko kolonialno vladavino. Tako so nadaljevale s podobno prakso v času severnoameriške okupacije, za nagrado pa so lahko prevzele oblast v novoustanovljeni kubanski državi. Tipični predstavnik korumpirane kubanske elite je prvi kubanski predsednik Tomas Estrada Palma (1832–1908), ki je predsedoval med leti 1902 in 1906, prevzel pa je tudi vodenje Kubanske revolucionarne stranke po smrti Joseja Martija.

⁵⁷ Vojaško oporišče Združenih držav Amerike v zalivu Guantanamo na Kubi. Obsega 45 kvadratnih milj in je najstarejše (1903) še delujoče vojaško oporišče Združenih držav Amerike zunaj njihovega ozemlja.

3.6 O religiji

»Religija, vedno neresnična, kot dogma v luči razloga, ki je večna prav toliko kot poezija« (Marti 1953, 734). Marti se ni nikoli razglašal za agnostika, ni pa verjel v hierarhične dogme ali sprejemal ponujene cerkvene resnice. Priznaval je obstoj duha in bistvo kreativne sile, ki pa sta bila zanj vedno povezana z naravo in stvarnostjo. Zavračal je antropomorfnega alegoričnega Boga, ki so ga ustvarili Kristjani in Judje. Njegov Bog je bil Bog Znanja in Bog Ustvarjanja. Ni bil mistik, v njegovih delih sta se razlog in intuicija medsebojno bojevala, zato pa je v svoji percepciji preprostosti in naravnosti poskušal razložiti lastno in posameznikovo svobodo do spoznanja z naslednjimi besedami: »Intuicija bo končala, kar je razumevanje začelo« (Marti 1953, 34).

Dodal je svojo definicijo Boga, ki jo je povezal z naravo, stvarnostjo in idejo dobrega, ki vleče svoj izvor na osnovi naravne pravičnosti in empatije do sočloveka: »Bog obstaja kot ideja dobrega, ki pazi na živa bitja s solzo v očeh. Dobro je Bog. Solza pa je izvor večnega občutja« (Marti 1953, 35).

Zavračal je vlogo katoliške cerkve v Latinski Ameriki. Zagovarjal je, da so ekonomski, družbeni in politični problemi v regiji posledica institucionalne ureditve in moči katoliške cerkve, njene nečimrnosti, lažnivosti in posebljenega zla. Marti ni napadal dogem in individualnih mnenj in verovanj, še manj pa religiozna čustva. Dokazoval in obsojal pa je napačno uporabo moralne avtoritete katoliške cerkve, njeno doktrino, bogastvo in vpliv na neizobražene množice ter napačno vlogo v družbi, politiki ter izobraževanju osnovanem na ideologiji greha. Po Martiju se je delovanje cerkve odmaknilo od osnove krščanske doktrine pobožnosti, skromnosti in trpljenja zato je skušal definirati odnos med posameznikom in dogmatičnostjo katoliške cerkve na naslednji način (Gonzalez in Schulman 1961, 469): »Osnovna dolžnost posameznika je samostojno mišljenje. Vid mi ne služi, če pravijo da gledam napačno, moje razumevanje pa ni važno, če ne smem definirati tega kar vidim. Cerkev in njena doktrina bosta lahko del svobodne družbe

takrat, ko se bosta vrnila k svojemu bistvu, se pravi k primitivni obliki poetične dogme« (Marti 1953, 82).⁵⁸

S tem je kritiziral odnos in delovanje katoliške cerkve ter njeno napačno usmerjenost. Cerkev kot institucija se je namreč odmaknila od svoje osnovne funkcije mostu med ljudmi in Bogom ter vse bolj služi cerkvenim elitam, ki se materialno okoriščajo in puščajo vernike v revščini in nevednosti na podlagi cerkvenih resnic, ki delujejo kot orodje manipulacije.

3.7 Osvoboditev Latinske Amerike

Ideja Kube kot vodilne sile pri osvobajanju Latinske Amerike izpod imperialističnega jarma ima tudi *Martijanske temelje*. Martijev koncept nacionalizma je temeljil na ideji trpljenja; za ideal in domovino, ki vodi k streznitvi in očiščenju. Zato si je Kuba zaradi svoje zgodovine upora, kjer so se vojne in upori ponavljali na vsakih nekaj let, jemala naravno pravico moralnega vodje v boju proti tuji dominaciji. Te misli lahko postavimo v okvir Martijeve definicije prve fronte proti imperializmu, ki pravi: »Na Kubi se ne borimo le za zaščito svojega otoka ampak za zaščito neodvisnosti celotne Latinske Amerike, z zaščitenim Kubo bomo zaščiteni vsi« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 181).⁵⁹

---

⁵⁸ Jose Marti je zavračal teorijo izvirnega greha, ki jo je cerkev v njegovem času uporabljala kot sredstvo za manipulacijo in izkoriščanje vernikov, ki so bili povrh še neizobraženi in nepismeni. Obsojal je tudi cerkveno funkcijo v izobraževalnem sistemu, ki je omogočala indoktrinacijo prebivalstva za namene izkoriščanja in zastraševanja, zato je želel izločiti cerkev iz izobraževalnega procesa.

⁵⁹ Nacionalizem je po Martiju obsegal več od kubanskega nacionalnega vprašanja. Marti je zagovarjal enotno in eno latinskoameriško identiteto in kulturo, zato je sam pojem nacionalizma razširil tudi na celotno območje Latinske Amerike. Kubo si je predstavljal kot avantgardo v boju za osvoboditev in kasnejši primer za celotno regijo.

Marti na ta način vabi Latinsko Ameriko k skupni usodi, ki je bila izgubljena zaradi diktatorjev in korumpiranih družbenih elit v začetnih bojih za neodvisnost (Schulman v Muniz in Shnookal 2004, 30).⁶⁰

Zato oživi Bolivarjev koncept Združene Latinske Amerike kot protiutež panamerikanizmu sponzoriranemu s strani Združenih držav Amerike.⁶¹ Slednjega si je predstavljal kot dizajn, vzpostavljen z namenom ohranitve umetnih razdorov, ki so jih ustvarile oligarhije in elite na oblasti v latinskoameriških državah, ki so s podporo Združenih držav Amerike ustrahovale in vladale v zameno za severnoameriško materialno podporo. Kubo Marti opisuje kot eno od provinc Matere Domovine Latinske Amerike, s tem pa implicira na to, da nobeno kubansko delovanje v Latinski Ameriki ne more biti okarakterizirano kot vmešavanje v tuje zadeve. Na tem območju namreč ni meja, le-te so umetno postavljene s strani oligarhije, ki je izdala usodo kontinenta (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 108–127).⁶²

Zgornjo trditev Jose Marti pojasnjuje z edino obstoječo mejo, in sicer z delitvijo ameriškega kontinenta na severnoameriški in latinskoameriški del na osnovi razlik v jeziku, tradiciji, kulturi in zgodovini in zagovarja naslednje: »Na ameriškem kontinentu sta le dve državi in nič več kot dve. Z zelo različnima dušama in z eno samo podobnostjo, ki jo prepoznamo v njuni temeljni človeški identiteti« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 178).

Marti je verjel v Latinsko Ameriko. Obiskal je Mehiko, Gvatemalo in Venezuelo, kjer je preživel leta, poznal pa je tudi situacijo v drugih državah tega območja in o njej redno pisal. Zanj je bila Latinska Amerika *Naša Amerika*. (Ta termin, pa je kasneje prevzel tudi kubanski voditelj Fidel Castro). Marti je menil, da je rešitev težav Latinske Amerike v ozki povezavi z razumevanjem pogojev izkoriščanja, v katerih ta živi. Verjel je v svobodno Latinsko Ameriko, njeno integracijo in skupno usodo, ki bi bila osvobojena od

---

⁶⁰ Tukaj Schulman misli na caudille v latinskoameriških vojnah za osvoboditev izpod Španije od leta 1806 do 1810 in njihov vpliv na prihodnjo politično organiziranost in delitev moči v latinskoameriških državah.

⁶¹ Simon Bolivar (1783–1830) je bil venezuelski general in revolucionar, ki je zagovarjal koncept ene latinskoameriške države na federativni osnovi, kar je opisal v *Manifestu iz Kartagene* (1807).

⁶² Marti je termin opisal v govoru z naslovom *Mati Amerika* (1889).

španskega kolonializma in severnoameriškega imperializma, kar je leta 1889 ob argumentaciji resnične svobode Latinske Amerike in radikalizaciji svojega pojmovanja neodvisnosti in upora tudi definiral (Castro v Ramonet 2008, 520–537): »Čas je, da Latinska Amerika razglasi svojo drugo neodvisnost, neodvisnost od imperializma« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 118).⁶³

Fidel Castro je leta 1953 na sodišču v Santiagu de Cuba ob pripravi svoje obrambe interpretiral Martijevo pojmovanje latinskoameriške integracije, osvoboditve in naravne povezanosti ter tako branil enotnost kontinenta in funkcijo Kube, ki jo definiral kot združevalni faktor v potrebah in željah latinskoameriških držav: »Latinska Amerika deli skupno zgodovino, kulturo, jezik in kolonialno tradicijo, kar ustvarja občutek skupne enotnosti v potrebah in aspiracijah latinskoameriških ljudstev« (Castro v Ramonet 2008, 522).⁶⁴

Leta 1895 so bili Kubanci poklicani v boj, ki pa ni uspel pripeljati do zelenih oziroma zahtevanih sprememb.⁶⁵ Martijeva zgodnja smrt v prvih dneh vojne in s tem upanje, da bo ta kratka in uspešna za osvobodilni projekt se je razblinilo. S severnoameriško intervencijo leta 1898 se je končalo upanje na Martijevo družbeno transformacijo in je pripeljalo do stanja prestavljene *Revolucije*, načrta, ki je služil naslednjim generacijam Kubancev s Fidelom Castrom na čelu, da izpeljejo projekt *patrie* do konca.⁶⁶

---

⁶³ Marti je istoimenski termin opisal v svojem najpomembnejšem delu *Naša Amerika* (1891). Tu predstavi svojo vizijo latinskoameriške skupne identitete in prihodnosti ter ustvari razliko med Severno in Latinsko Ameriko; na podlagi kulture, identitete, zgodovine in temperamenta.

⁶⁴ Castro se je kot doktor prava zagovarjal sam, in sicer zaradi napada na vojašnico Moncada v Santiagu de Cuba 26. julija leta 1953. Ta dogodek označuje začetek oboroženega boja proti diktaturi Fulgencia Batiste (1901–1973) in začetek kubanske Revolucije.

⁶⁵ Jose Marti je 25. marca leta 1895 z *Manifestom iz Montecristija* pozval vse Kubance k oboroženi vstaji proti Špancem, kar je pomenilo začetek tretje vojne za neodvisnost.

⁶⁶ Združene države Amerike so se odločile za posredovanje v kubansko–španskem konfliktu po potopu severnoameriške križarke Maine v havanskem zalivu 25. januarja leta 1898, kar je bil izsceniran dogodek. Američani so s sabotažo sami potopili ladjo in to izkoristili kot povod za pregon Špancev s Kube zaradi sovražnih dejanj. Ta dogodek je danes označen kot prvi primer moderne medijske manipulacije, saj so novico o potopu objavili vsi severnoameriški časopisi in s tem vplivali na severnoameriško javno mnenje, naj podpre intervencijo Združenih držav Amerike na Kubi. Združene države Amerike so prevzele nadzor nad Kubo s Pariško pogodbo 10. decembra leta 1898.

Zato vsako razumevanje kapacitete kubanske *Revolucije* in države lahko začnemo s priznanjem, da Martijeva teorija *patrie* v sebi nosi osnovo pri oblikovanju kubanske nacionalne zavesti. Ta sinonim boja in žrtvovanja daje obljubo generacijam Kubancev, da bo prišel čas odrešitve. *Revolucija za odrešitev*,⁶⁷ kot jo je formuliral Marti in nadaljeval Fidel Castro, naj bi bila hitra pravočasna vojna, ki pa se je izrodila v počasno, dolgotrajno a vztrajno upiranje imperializmu, ki traja vse do danes.⁶⁸

---

⁶⁷ Po Martiju, odrešitev od kolonializma in družbene nepravčnosti.

⁶⁸ Marti je izbral leto 1895 kot primeren trenutek (glede na takratno kubansko družbenopolitično okolje in stanje) za organizacijo nasilnega odpora proti španski nadoblasti.

4 JOSE MARTI IN MARKSIZEM

»Motiv sovražnosti Združenih držav Amerike do kubanske Revolucije se lahko pojmuje kot strah zaradi marksizma, ki je kot vodilna teorija Revolucije, vključena v politični in družbeni ideal Joseja Martija« (Vitier 1995, 20).

Leto 1959, za Kubo označuje začetek implementacije *Martijanske logike* na osnovi socialističnega načrta.⁶⁹ Po petdesetih letih *Revolucije* imamo dovolj materiala,⁷⁰ tako izkustvenega kot zgodovinskega, da si lahko ustvarimo mnenje ali je kubanski model socializma povezan z Martijevo idejo in ali je ustvaril politično, družbeno in ekonomsko osnovo za novo prihodnost celotne Latinske Amerike in modela demokratičnega socializma, kot to zagovarjajo nekateri voditelji v regiji (Marinello 1964, 16–22).⁷¹

V kubanskih intelektualnih krogih obstajajo določene predpostavke, da je bil Jose Marti eden prvih marksistov na območju Latinske Amerike. Nekateri trdijo, da Martijeve ideje, čeprav niso bile do konca definirane, vodijo do današnje evolucije dogodkov, ki so pripeljali Kubo do socialističnega statusa. Zato bi Marti posledično odobral tip družbe,

---

⁶⁹ Leto prihoda Fidela Castra na oblast (1. januar).

⁷⁰ Kot Revolucijo z veliko začetnico kubanski avtorji označujejo obdobje od 1. januarja 1959 do danes. Revolucija kot termin predstavlja vse sfere delovanja kubanske revolucionarne oblasti v tem obdobju. Kubanski teoretiki termina ne klasificirajo kot enkratnega pojava prevrata oziroma spremembe političnega sistema ali družbenega nazora in prepričanja kot je to veljalo za Francosko revolucijo leta 1789 ali Oktobrsko revolucijo v Rusiji leta 1917, ampak kot dolgotrajen proces spreminjanja nacionalne identitete, vrednot, načel, družbenega in ekonomskega sistema.

⁷¹ Po Tedu Goertzelu v Latinski Ameriki trenutno obstajajo štiri vrste socializma. Prva je čilenska socialdemokracija, zatem kubanski revolucionarni socializem, samoupravljanje, ki ga zagovarja Brazilska delavska stranka s predsednikom Ignaciem Lulo da Silvo na čelu in socializem enaindvajsetega stoletja, katerega avtor je Heinz Dieterich, zagovarja pa ga predsednik Venezuele Hugo Chavez.

ki jo je vzpostavila kubanska *Revolucija* na čelu s Fidelom Castrom (Marinello 1964, 21–22).⁷²

Zato se pojavlja se vprašanje, ali je bil Jose Marti marksist. Res je, da je Marti predstavnik kubanskega revolucionarne misli in avtor prvih načrtov, tez in idej povezanih z *Revolucijo*, zato vzbuja zanimanje njegova povezava s kubanskimi revolucionarji dvajsetega stoletja, še posebej s Fidelom Castrom.⁷³

Projekcija Martijeve zasnove etičnih vrednot, latinskoameriške vizije in človekovih pravic nas pripelje do spoznanja, da je Jose Marti najvišji izraz kubanskega revolucionarnega mišljenja, zato lahko trdimo, da je prav Marti eden prvih političnih in revolucionarnih teoretikov, ki obravnavajo skupno usodo latinskoameriškega kontinenta (Marinello 1964, 22–23):⁷⁴ »Martijevi koncepti neodvisnosti, republike in demokracije ter njegovi internacionalistični in antiimperialistični ideali ter etična načela humanizma, spoštovanja človekovega dostojanstva in skrbi za malega človeka iz njega tvorijo nukleus moralnega posameznika, kar je pokazal tudi v praktičnem smislu skozi življenjski boj« (Marinello 1964, 27).

Prvi marksistični principi *Martijanske logike* se zato prepoznajo v Martijevem boju za dobrobit in dostojanstvo človeka, antirasističnem čutu, izpolnjevanju dolžnosti z odločnostjo in pogumom brez oziranja na osebne interese, v zanikanju individualizma in egoizma ter v ljubezni in naklonjenosti do izkoriščanih družbenih razredov.

Marti je za časa svojega življenja v Združenih državah Amerike uspel spoznati nasprotja v takratni severnoameriški družbi, kar mu je približalo ideje Karla Marxa. Čeprav ni nikoli prišel v neposredni stik s konceptom marksistične doktrine, si je uspel preko

---

⁷² Glavni teoretični zagovornik te predpostavke je Juan Marinello Vidaurreta (1898–1977), kubanski komunist in revolucionar, ki je idejo predstavil v delu *Martijeva misel in naša socialistična revolucija* (1962).

⁷³ Hipotezo gradimo na temeljih teze o prestavljeni Revoluciji. V tem primeru je Castrova Revolucija nadaljevanje Martijevih idej.

⁷⁴ Nihče od latinskoameriških političnih teoretikov pred njim ni tako jasno predstavil svoje vizije in ideologije kot Jose Marti, zato ga mnogi latinskoameriški teoretiki označujejo za očeta latinskoameriške identitete.

prijateljev in tujih glasil ustvariti mnenje o tem novem družbenem gibanju:⁷⁵ »Karl Marx predstavlja novo obliko ureditve sveta, ustvaril je teoretične temelje, na katerih bi lahko preobrazili trenutno stanje, ki temelji na nepravilnih predpostavkah kapitalistov in izkoriščevalcev. Njegove ideje bodo ustvarile titanski premik med evropskimi delavci sitimi človeške mizerije. Marx jim ponuja novo obliko boja in upora« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 48).

Marti je v prvih letih Marxa tudi kritiziral, saj se je bal moči kapitalizma, ki bi lahko s svojim reakcionarnim delovanjem uničil neenotno delavsko gibanje. Zato ni zagovarjal direktne konfrontacije, saj je nemoč, neenotnost in neuniverzalnost svetovnega delavskega gibanja označeval kot slabost, ki bi prinesla zmago kapitalistom: »Reakcionarne sile izkoriščevalskega razreda bodo reagirale z nasiljem in uničile odpor izkoriščanih delavskih revolucionarjev« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 49).

Martijevo mnenje se je radikaliziralo po uboju delavcev v Chicagu. Takrat je tudi sam začel zagovarjati nasilje in oboroženo konfrontacijo proti kapitalistom, saj se je zavedel, da v trenutnem družbenem sistemu in razmerju moči ne obstaja nobena institucionalizirana oblika transformacije političnega in družbenega sistema (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 92–101): »Proti nasilju izkoriščevalcev se je potrebno braniti tudi z nasiljem, kajti le tako se bodo rešile družbene neenakosti in težave, saj je enakost v načinu boja temelj enakosti v družbi« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 99).⁷⁶

Sočasno z radikalizacijo revolucionarne miselnosti je Marti razvil tudi idejo družbene vojne med razredi, ki bi hkrati z *Revolucijo* začela vzpostavljati pravičen sistem družbenih odnosov v novi kubanski državi. Ustvaril je politično in ideološko doktrino, ki se je konkretizirala z ustanovitvijo Kubanske revolucionarne stranke (PRC) in njenimi revolucionarnimi idejami.

---

⁷⁵ Doktrina je opisana v delu Karla Marxa (1818–1883) in Friedricha Engelsa (1820–1895), izdanem leta 1848, z naslovom: *Komunistični Manifest* in je temeljno gradivo teoretskega razvoja marksistične misli v smeri emancipacije in osvoboditve delavskega razreda ter razrednega boja.

⁷⁶ Delavci v Chicagu so bili ubiti med stavko, in sicer 4. maja leta 1884. Ta dogodek je imel močan vpliv na vse tedanje delavsko gibanje, kar je tudi eden od vzrokov za proglasitev 1. maja na drugem kongresu Druge internacionale, leta 1891, za svetovni dan delavcev.

Marti je razvil paralelni idejni koncept podoben Marxovemu. Obsojal je obstoj razlik med razredi v kapitalistični družbi in svaril pred ekspanzijo severnoameriškega imperializma na latinskoameriškem kontinentu. To so s pridom izkoristili kubanski revolucionarni teoretiki, ki so v Martijevih radikaliziranih idejah prepoznali osnovo svojega antiimperialističnega boja in očitno teoretično vez z marksizmom, ki je prilagojen kubanski politični, družbeni, kulturni in zgodovinski realnosti (Marinello 1964, 16–34).

Zaradi zgodovinskih, političnih, družbenih in mednarodnih naključij je *Revolucija*, ki je bila izpeljana na osnovi doktrine marksizma, uspela vzpostaviti kubansko revolucionarno državo približni obliki, za katero se je boril Jose Marti. Marti je simbol današnje Kube, njene neodvisnosti, samostojnosti in enotnosti. Njegove ideje se uveljavljajo tudi danes in imajo potencial za prihodnost, saj Kubancem in ostalim latinskoameriškim narodom predstavlja podobo *Učitelja*, ki se je boril za ideal integracije, enotnosti, osvoboditve in emancipacije Latinske Amerike (Marinello 1964, 28–34).

Skupne točke *Martijanske logike* in marksizma lahko najdemo tudi, če Martija ne razglušamo za marksista. Lahko ga definiramo kot revolucionarnega demokrata, saj so imele njegove ideje potencial združitve z marksističnimi in zato lahko gledamo na sintezo le-teh kot na logično nadaljevanje kubanske revolucionarne misli, ki je kasneje razglasila svoj marksistični značaj in danes tvori pomemben del kubanske nacionalne zavesti.⁷⁷

Četudi Jose Marti ni bil deklariran marksist, se je identificiral z marksistično teorijo razrednega boja kot pripadnik radikalne veje latinskoameriških političnih teoretikov, ki so živeli v drugačnem okolju od teoretikov v Evropi. V njegovem času so v Evropi in Severni Ameriki obstajale različne struje družbenih in teoretskih gibanj, vsekakor pa *Martijansko logiko* lahko uvrstimo v družino kritičnih teorij skupaj z marksizmom.

---

⁷⁷ Jose Marti je ustvaril obliko in vizijo upora, ki je bila progresivna glede na norme časa in okoliščine v katerih je živel. Martijanska logika je samonikla teorija, zato ni povezana z marksizmom devetnajstega stoletja, če pa jo apliciramo na kubanske okoliščine v dvajsetem stoletju, lahko trdimo, da ima potencial za naravno povezanost z marksizmom.

Martijev koncept enotnosti ljudstva ima tudi skupne točke z ideologijo Karla Marxa. Za Martija sta bili ideji neodvisnosti in samostojnosti nenadomestljivi, njegov ideal spolne, rasne in razredne enakosti pa se ni dal doseči samo z bojem proti imperializmu, kolonializmu in z neodvisnostjo Kube. Potrebna je bila družbena osvoboditev posameznika in emancipacija izkoriščanih razredov. To je služilo kubanskim marksistom, da so lahko asimilirali marksizem z *Martijansko logiko* in s tem organizirali in izpeljali kubansko *Revolucijo*, saj so delovali v smeri spremembe družbene ureditve, političnih reform in *Revolucije*, naredili pa so tudi ideološki načrt na osnovi analize izkušenj in tradicije kubanskih bojev za osvoboditev s posebnim poudarkom na osebnosti Joseja Martija (Marinello 1964, 30–38): »Jose Marti je nedvomno ena od najpomembnejših osebnosti kontinenta, ki so ga tudi v njegovem času cenili njegovi sodobniki« (Marinello 1964, 24).

Le marksistični skrajneži lahko pripišejo Martiju marksistično vizijo v njegovem času. Verjetno pa je, da je rešitev, ki jo je ponudil marksizem, edina lahko definirala prihodnost kubanske revolucionarne države in družbe vse do danes. Marti, zaradi posebnih okoliščin v katerih je živel, najbrž ni mogel razumeti dinamike novih družbenopolitičnih procesov, kar ga je oviralo pri specifikaciji lastnih teoretičnih napovedi. Marksistična metoda analize *Martijanske logike*, ki so jo izvedli revolucionarji, pa je uspela razviti njegovo vizijo v določeni smeri in jo uporabiti v *Revoluciji* kot model za rešitev kubanskega problema nacionalne emancipacije.

Povezava med Martijem in marksizmom obstaja pri reševanju problemov izkoriščanih v kolonialni družbi. Vendar pa Martijeva zgodovinska naloga ni bil boj za razrešitev razlik med družbenimi razredi, ampak neodvisnost Kube. Revolucionarna politična dimenzija *Martijanske logike* je očitna, zato se v kubanskem primeru razume nadaljevanje njene ideje v marksistični obliki.

4.1 Delo in izobraževanje

Za Martija delo tvori osnovo za duševni razvoj posameznika, saj ustvarja občutek koristnosti. Participacija pri izgradnji družbenega napredka pa nezavedno gradi osebno odgovornost posameznika in predanost etičnim načelom, ki jih ustvarja skupnost: »Delovna aktivnost doprinaša k moralnemu razvoju posameznika in k miselnosti, da se posameznik lahko razvije le, če ustvarja s svojimi lastnimi rokami in s tem ceni rezultate svojega dela« (Marti 1953, 188).

Za Martija so bili delavci motor družbe, ki odpira pot enakosti in enakopravnosti, pošteno delo pa je predstavljalo pošten kapital, zato si želi družbo v kateri bi se kapital in delo dopolnjevala v pogojih sodelovanja in svobode. Zagovarja enakost in tovarištvo med delavci in upravniki, saj si upravnike predstavlja le kot nujen birokratski aparat in ne kot kapitaliste v gonji za dobičkom (Marti 1953, 167–185): »Dobro je upravljati, ni pa dobro, če upravnik omejuje svoje ljudi. Delo je sladko udobje, vir virov, izvir želja, prijatelj, ki oplemeniti, dodaja in zdravi. Delo ustvarja veselje« (Marti 1953, 185).

Upravniki naj bi ustvarjali vez med delom in kapitalom, saj bi njihova funkcija distributerjev kapitala služila delavcem, da bi si izboljšali uživanje v produktivnosti, povečali občutek koristnosti in možnosti skupnega prispevka k izgradnji pravične in napredne družbene ureditve (Marti 1953, 167–185): »Delavci niso manjvredna bitja, ki naj živijo v kočah in ki jim lahko vladamo do neskončnosti, vsi ljudje se morajo odpreti kot brat bratu in spoštovati pravice drugega kar je zagotovilo za mir in srečo med nami. Zato je potrebno graditi na temeljih kulture in spoštovanja. Naše vodilo je, da brez kulturne enakosti ne obstaja družbena enakost in pravičnost« (Marti 1953, 184).

Po Martiju pa družbena pravičnost ni bila mogoča v sistemu ekonomskih neenakosti, zato je predstavil uravnotežen program kmetijskega razvoja na osnovi malih neodvisnih kmetovalcev: »Kuba ima ogromne količine neobdelane zemlje. Zato je edino pravično,

da jo podelimo tistim, ki jo želijo obdelovati in odvzamemo vsem tistim, ki tega ne počnejo« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 167).⁷⁸

S tem je želel Marti idejo kulturne, rasne in družbene enakosti predstaviti v obliki enakih pravic in dolžnosti v novi državi in družbi, kar je definiral skozi prizmo povezave z delavnostjo posameznikov in lastništvom agrarnih struktur. Predvidel je, da bi z uravnoteženimi agrarnimi strukturami uravnotežil družbene probleme in stabiliziral novo državo. Zaradi idejnega koncepta v katerega je vključil tudi program družbene transformacije, je dobil ogromno podporo med proletariatom, kmeti brez zemlje, revnimi in črnci, s katerimi je ratificiral kubansko družbeno pogodbo v obliki svojih idej, ki jih predstavljamo kot *Martijansko logiko* (Marinello 1964, 22–23).

Martijanska logika trdi, da temelj izgradnje vsakega posameznika predstavlja njegov razvoj skozi šolski in delovni proces, kar je v povezavi z marksistično doktrino razvoja posameznika in družbe (Marinello 1964, 23).

Marti zagovarja, da se posameznikova kreativnost lahko razvija le v svobodi in materialni blaginji, s tem pa tudi moralno delovanje, družbene dolžnosti, produktivnost in kultura. Izobrazba posameznika predstavlja prihodnjo osnovo družbe, izobraževanje žensk pa zagotavlja in predstavlja naše prihodnje rodove (Marti 1953, 27–28).

Ženske je videl kot nosilke izobraževanja in vzgoje prihodnjih rodov, zato jih je definiral kot osnovni steber izgradnje novega izobraževalnega sistema ter vir vseh težav, pri katerem je potrebno eliminirati občutek podložnosti iz kolonialne družbe in jim skozi izobraževalni proces predstaviti novo miselnost na osnovi enakosti, ki se bo prenesla na prihodnje rodove in s tem prispevala k strpnosti, solidarnosti in tovarištvu (Marti 1953, 23–28): »Če matere nosijo domov navado ponižnosti in manjvrednosti, ki so jo prevzele v zaslužjeni družbi in v tiranskih institucijah, bo vzgajanje v strahu in ubogljivosti v otrocih uničilo duh ljubezni in dolžnosti« (Marti 1953, 27).

---

⁷⁸ Marti je definiral gospodarski razvoj na osnovi aktualnega stanja takratnega časa. Ker je bila Kuba predvsem kmetijska država, se je usmeril v to panogo. Zanj so bili vsi delavci enakovredni in vredni enakega pojmovanja in poimenovanja.

Obsojal je oportunistično naravnane šolske sisteme in vzgojne procese, ki so ljudi vzgajali v neenakosti tako, da so privilegirali družbene elite, da bi te lahko obdržale svoj status družbenega razsodnika in usmerjevalca, ki je temeljil na osnovi razlik v barvi kože, izvora in v sistematičnem ohranjanju družbe v nevednosti in revščini; v obliki nepravičnega davčnega režima in plačljivega zasebnega izobraževanja (Marti 1953, 25–28): »Zatiralski politični sistemi ustvarjajo, z namerno sistematično delovanjem, le lažnivce, oportuniste in despote« (Marti 1953, 28).

Za Martija je bilo šolanje dolžnost države. Bilo naj bi sekularno, univerzalno, brezplačno in obvezujoče do zaključka sekundarne izobrazbe. Temeljilo naj bi na znanstveno dokazljivih elementih in ustvarjalo nove strokovnjake, ki bodo lahko pripomogli k znanstvenemu, ekonomskemu in kulturnemu napredku družbe. Ne sme pa temeljiti na osnovi dvomljivih cerkvenih resnic in elitističnih principih (Marti 1953, 105–106):⁷⁹ »Stvari naj se ne učijo na osnovi izkoriščanja, ampak kako se jih upravlja in z njimi dosega rezultate. Nezanje ubija, zato je potrebno ubiti neznanje. Fanatičnost slabi ljudi, zato je potrebno iztrebiti fanatičnost. Verovanje v nedokazane stvari, ki ne morejo biti človeško dokazljive, ubija dostojanstvo inteligence in človeški značaj. Pomembna je pot do resnice spoznanj« (Marti 1953, 17).

4.2 Martijev vpliv na Fidela Castra

»Preden sem postal marksist sem bil martijevce, verjamem, da če bi Marti živel v istem okolju kot Marx, bi imela oba enake ideje. Kubanski marksizem se je razvil iz originalnega substrata, ne le kot funkcija domovinske potrebe in osnove, ampak tudi kot

---

⁷⁹ Kubanska revolucionarna država je po letu 1959 dobesedno prenesla Martijeve ideje v prakso. V enainpetdesetem (51.) členu Ustave Republike Kube, ki obravnava enakopravnost državljanov, piše, da imajo vsi pravico do izobraževanja. Ta pravica jim je zagotovljena s prosto dostopnim in brezplačnim sistemom šol in štipendij na vseh ravneh izobraževalnega procesa in z brezplačnim šolskim materialom.

duhovnost, ki nam jo je podaril« (Castro v Ramonet 2008, 153). Vpliv Joseja Martija na Fidela Castra ima vzroke v kubanski zgodovini in v boju za kubansko neodvisnost, proti imperializmu in kolonializmu. Da bi razumeli intelektualni vpliv Martija na Castra je potrebno vse skupaj povezati s fenomenom voditeljev v zgodovini Latinske Amerike, ki so ponavadi tudi personifikacije boja proti nadvladi.⁸⁰

Razmišljanja Fidela Castra so bila večkrat izražena in predstavljena na ideološki osnovi Joseja Martija, sam pa je moderniziral *Martijansko logiko* svoje revolucionarne teorije z marksističnimi klasiki.⁸¹ Odnos med *Martijansko logiko* in Castrovim marksizmom lahko interpretiramo kot dialog med nacionalizmom in marksizmom, ki se izraža skozi emocionalno povezavo med *Učiteljem in učencem*, ki ga predstavlja tudi revolucionarni slogan: »Od Joseja do Fidela«.⁸²

Castro se namreč predstavlja kot naslednik velikega *Apostola*, ki bo osvobodil Kubo in s tem realiziral ideje, ki jih je pridigal Jose Marti (Castro 1999, 5–30): »Marti je bil inspiracija za dogodke 26. julija. Njegove ideje nosim v svojem srcu skupaj z idejami vseh drugih pomembnih mož, ki so se borili in branili svobodo zatiranih ljudstev« (Castro 1999, 5).

Prepoznal se je tudi v vlogi individualnega revolucionarnega voditelja o katerem je pisal Marti v svojih delih; ki bo popeljal svoje ljudstvo v resnično svobodo in neodvisnost, kar mu je dalo tudi legitimnost in imuniteto ob storjenih napakah na poti do uresničitve zgodovinskega hrepenenja kubanskega naroda: »Ljudstvo lahko svojo zmagovalno

---

⁸⁰ Fenomen voditeljev se je v Latinski Ameriki začel pojavljati z boji za osvoboditev izpod španske nadoblasti v začetku devetnajstega stoletja. Prvi primer takega voditelja, ki je postal personifikacija osvoboditve in nacionalne emancipacije, je bil venezuelski general Simon Bolivar. Kasneje se je tradicija upora preko Bolivarja prenašala kot primer na vse naslednje generacije latinskoameriških uporniških voditeljev in tako preko Joseja Martija tudi na Fidela Castra; Castro je bil namreč naslednik boja, ki ga je začel Jose Marti.

⁸¹ Fidel Castro še danes zagovarja ideološke temelje Joseja Martija kot osnovo svoje vladavine in svetovnih nazorov. Prvič je javno predstavil svoje nazore v delu *Zgodovina me bo osvobodila*, kar mu je prineslo prepoznavnost, slavo in popularnost med kubanskim ljudstvom.

⁸² Slogan lahko opazimo ob kubanskih cestah na velikih plakatih. Ideja kubanske revolucionarne države je bila nova indoktrinacija in promocija Revolucije kot naslednice Martijanske logike.

inkarnacijo najde v posamezniku, taki voditelji pa morajo ostati sveti in napake, ki jih storijo, odpuščene« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 160).⁸³

Zato lahko rečemo, da je vloga *Voditelja*, ki jo je ustvaril Marti, resnično postala sveta v kubanski politični tradiciji. Velik del Castrove posebnosti izhaja iz sposobnosti njegove interpretacije Martijevih idej in njunega medsebojnega ideološkega odnosa, ki je zgrajen na intimni povezavi med *Učiteljem in učencem*, kar Castru daje ekskluzivno pravico izpolnjevanja Martijevih idej in opravičevanja morebitnih napak storjenih ob izpolnjevanju svojih dolžnosti (Hennesy 1963, 345–359): »Resnični človek ne bo izbral poti posejane s priložnostmi, ampak tisto drugo, ki je posejana z dolžnostmi, saj se edino tak človek zaveda, da bodo njegove današnje sanje jutri postale resničnost, saj jih ustvarja sam« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 17).⁸⁴

Martijev kult heroja je vplival tudi na Castrovo osebnost, saj mu je *Martijanska logika* odgovarjala kot temelj in direktna zveza z njegovim revolucionarnim bojem. Dopolnjevala ga je kot naslednika kubanskega upora proti kolonializmu, za kubansko državnost in neodvisnost. Castrov revolucionarni politični program je temeljil na *Martijanski* ideološki podlagi in s tem povezal vse Kubance, ki Martija še danes prepoznavajo kot idejno nesmrtnega očeta naroda skupaj z drugimi heroji in mučeniki za svobodo domovine iz Castrovega revolucionarnega procesa (Hennesy 1963, 345–359): »Ljubezen za domovino in njeno slavo nikoli ne umre ali izgubi upanja. S smrtjo za domovino preneha agonija in suženjstvo pod okovi ter se prične resnično nesmrtno življenje« (Marti v Muniz in Shnookal 2004, 25).⁸⁵

---

⁸³ Marti je prevzel idejo voditelja iz latinskoameriške tradicije in jo nadgradil s funkcijo voditelja enotne nacionalne stranke, ki predstavlja aspiracije kubanskega naroda v boju za osvoboditev.

⁸⁴ Voditelj ali Lider Maximo (špa.) je termin, ki ga je razvil Jose Marti, da bi označil bodočega voditelja kubanskega naroda v smeri nacionalne emancipacije. Veliko tujih komentatorjev in novinarjev v današnjem času termin uporablja za oznako Fidela Castra.

⁸⁵ V kubanskem revolucionarnem procesu, razen Fidela Castra kot izbranega voditelja in naslednika Joseja Martija, ni živih herojev, saj se nesmrtnost začne s smrtjo za domovino. Med take nesmrtno heroje sodijo Ernesto Che Guevara (1928–1967), Camilo Cienfuegos (1932–1959), Juan Almeida Bosque (1927–2009), Vilma Espin (1930–2007) in Celia Sanchez (1920–1980). Prva dva imata zaradi pomembnosti v revolucionarnem procesu hierarhično višje zasluge kot ostali, zato sta tudi veliko bolj pomembna in posledično večkrat omenjana s strani kubanske revolucionarne države.

S široko zastavljenim programom radikalne socializacije in idealizma je Castro uspel privabiti veliko število podpornikov, v povezavi z njim pa je prevzel tudi *Martijansko* idejo razredne harmonije,⁸⁶ kajti, zaradi taktične nujnosti je bilo v času pred *Revolucijo* nemogoče zagovarjati stališče marksističnega razrednega boja, saj bi to pripeljalo do razkola znotraj kubanske družbe in s tem do neuspeha *Revolucije* (Castro v Ramonet 2008, 158–170).⁸⁷

Castra zato ob nastopu *Revolucije* ne moremo predstaviti kot marksista,⁸⁸ lahko pa potrdimo, da je bil z njimi obkrožen v svojem revolucionarnem gibanju.⁸⁹ Zato ga lahko opredelimo kot personifikacijo marksizma na Kubi, ki pa ni nikoli daleč od svojih *Martijanskih* idealov (Hennesy 1963, 345–359).

4.3 Kubanska revolucionarna država⁹⁰

Nesistematična narava Martijeve misli je ustvarila naravne pogoje za implementacijo njegovih idej s strani kubanske revolucionarne države pod vodstvom Fidela Castra: »Osvobodilno gibanje pod vodstvom Fidela Castra je najbolj natančna preslikava Martijevih ciljev v času zmage socializma« (Marinello 1964, 17).⁹¹

Slednja uveljavlja Martijeve ideje kot vpliv na kubanski koncept politike in jih distribuira kot nacionalno regenerativno silo, ki se po marksističnem principu bori proti

---

⁸⁶ Fidel Castro ni definiral svoje politične ideologije vse do prihoda na oblast. V svojih člankih je opisal le svoje cilje in želje ter teoretično osnovo na idejah Joseja Martija.

⁸⁷ Razredna harmonija je sestavni del Martijevega koncepta enotnosti ljudstva.

⁸⁸ Castro je socialistični karakter *Revolucije* razglasil dve leti po prihodu na oblast, v govoru 16. aprila 1961, dan pred bitko v Prašičjem zalivu.

⁸⁹ Glede na zgodovinske vire in pričevanja lahko potrdimo, da sta bila vsaj dva od najbližjih sodelavcev Fidela Castra marksista. Prvi je bil njegov mlajši brat, dolgoletni minister za obrambo in sedanji predsednik Kube, Raul Castro, drugi pa revolucionar, gverilec in politični teoretik Ernesto Che Guevara (1928–1967).

⁹⁰ Kubanska država in družba urejena na osnovi idej Joseja Martija in Fidela Castra po letu 1959.

⁹¹ Martijeve ideje niso bile z njegove strani nikoli kronološko in sistematično definirane, kar pomeni, da bi se lahko interpretirale tudi drugače, v drugačnih okoliščinah ali iz drugačne perspektive.

individualnim potrebam in sovražnim interesom, hkrati pa ustvarja dominantni položaj v diskurzu o prispevku Joseja Martija h kubanski politični realnosti (Hennesy 1963, 345–359): »Vodeni z idealom Joseja Martija in družbenopolitičnimi idejami Marxa, Engelsa in Lenina (...) v zavedanju, da le socializem lahko omogoči popolno osvoboditev posameznika od vseh oblik suženjstva, podložnosti in kapitalizma (...) bo naša kubanska *Revolucija* pod vodstvom Fidela Castra uspela dvigniti dostojanstvo domovine in Kubancev na najvišjo raven« (Ustava Republike Kube 2006, 2–3).

Revolucionarna teza kubanske države kot mešanica *Martijanske logike* in Castrove politične ideologije deluje prepričljivo tudi v kontekstu družbenih struktur latinskoameriških držav. Lahko se strinjamo, da daje inspiracijo socialističnim, radikalnim in alternativnim skupinam v regiji, ni pa jasno ali ponuja tudi model. Kubanski primer je v svojem bistvu vseeno različen od ostalih na kontinentu, saj ima vsaka latinskoameriška država svoje posebnosti in težave, ne obstaja pa univerzalna oblika revolucionarne teorije, ki bi povsod lahko dosegala enake uspehe.⁹²

Lahkotnost, s katero so se Martijeve ideje preobrazile v kubansko *Revolucijo* pod vodstvom Fidela Castra in se razvile v socialistični družbenopolitični sistem na Kubi, bi lahko dala odgovor, koliko so prilagodljive politike drugih latinskoameriških držav na poti v socialistične spremembe.

Politične in družbene spremembe so namreč lahko interpretirane kot vpliv na odnose med družbami in državami, njihov ideološki faktor pa se vse bolj povezuje s participacijo, enakopravnostjo, izvirstnostjo in samoniklostjo. So pa v Latinski Ameriki, kot v primeru kubanske *Revolucije*, mnoge prepojene z nacionalističnimi mitologijami, utopičnimi vizijami in socialističnimi ideologijami (Hennesy 1963, 345–359).⁹³

---

⁹² To lahko potrdimo s polomom organizacije oboroženega upora s strani Ernesta Che Guevare v Boliviji leta 1967, kar je pripeljalo do njegovega zajetja in smrti. Sam je takrat skupaj z ostalimi kubanskimi revolucionarji zagovarjal načelo aplikacije izkušenj kubanske Revolucije na druge države Latinske Amerike in sveta, kar pa se je izkazalo kot neuspešno.

⁹³ Kot kažejo sedanje izkušnje, se latinskoameriške države v enaindvajsetem stoletju odločajo za demokratični in institucionalizirani prehod iz stare družbenopolitične organizacije v nove oblike socialistične ureditve. To nam na primeru dokazujejo Venezuela, Bolivija in Ekvador.

5 ZAKLJUČEK

Kubanska država je samonikli pojav v svetovnem mednarodnopolitičnem okolju. Svojo državnost in distinktivno ideologijo dolguje razvoju zgodovinskih in političnih naključij, ki so ustvarila okolje za njeno delovanje in obstanek. Osnovna temelja kubanske revolucionarne države in družbe sta splet političnih konceptov Joseja Martija in pragmatičnost Fidela Castra. Kuba je bila s strani družboslovnih teoretikov zato označena kot družbenoekonomski eksperiment dvajsetega stoletja, kar s svojim pragmatičnim političnim delovanjem tudi potrjuje. Kubanski voditelji namreč trdijo, da kubanska državna ureditev in politika temeljita na Martijevih idealih.

Ideja *patrie*, kot jo je zagovarjal Jose Marti, je po zaslugi kubanskih revolucionarjev služila kot centralni element nacionalnega diskurza skozi celotno dvajseto stoletje. Martijeva vloga v tem procesu je neizpodbitna, njegova senca pa še vedno bdi nad idejo kubanske domovine in zdi se, da je njegov vpliv večji kot kdajkoli za časa njegovega življenja. Kubanski zgodovinarji še danes zagovarjajo progresivnost njegovih idej, vseeno pa je potrebno pojasniti, da obstajajo tudi drugi pristopi, ki vodijo k razumevanju okoliščin, ki so pripeljale do sedanjega stanja v kubanski družbi in državi. To pa je lahko dobra vzpodbuda za ponovno preučitev Martijeve vloge in njene pomembnosti za kubansko preteklost, sedanost in prihodnost.

Za Martija je bila *patria* srce kubanskega bistva, za katero noben boj ni predolg in nobeno žrtvovanje preveliko. Marti si ni izmislil teh sentimentov, dal pa jim je nov pomen in vzpostavil nove standarde, in sicer ideale enakosti, pravice in nacionalizma.

Ideale, ki so jih Kubanci želeli doseči v svojih vojnah za nacionalno osvoboditev in vzpostavitev svobodne Kube, lahko označimo kot herojsko dejanje. Desettisoči, ki so se borili, trpeli in žrtvovali za *Martijanske principe*, so ustvarili poseben zgodovinski sentiment častne smrti za domovino, kar je še danes geslo kubanske *Revolucije*.

Lahko trdimo, da je *Revolucija* pripeljala do nekaterih sprememb, ki bi jih Jose Marti zagotovo podprl in zagovarjal. Ideja njegove *Revolucije* za odrešitev je bila usmerjena k nastanku enakopravne družbe, kar današnja kubanska družba v ustavnem pogledu je. Ni popolnoma enakopravna, je pa najbolj enakopravna družba v zahodni hemisferi in zagotovo ena najbolj enakopravnih družb na svetu. To lahko opazimo ob preučevanju Poročila človekovega razvoja (HDR), ki Kubo uvršča v sam vrh latinskoameriških držav, ne glede na njene slabe gospodarske razmere, kar kaže na enakopravno delitev materialnih virov dostopnih v državi.⁹⁴ Eden od temeljev *Martijanske logike* je bilo tudi zagovarjanje splošno dostopnega, obveznega in brezplačnega izobraževanja za vse Kubance kar je današnja Kuba prav tako dosegla. Marti je promoviral tudi popolno enakost med rasami. Zanj ni bilo pomembno ali je nekdo črn, bel ali mulat. Pomembno je biti Kubanec in vsi Kubanci so si med seboj enaki. Rasna enakost je prav tako del politike današnje kubanske države, ki se je tudi v tem pogledu v pretežni meri iskazala za uspešno.

Kot že rečeno, je Marti zagovarjal tudi svobodo govora in drugačnega mišljenja, ti dve svoboščini sta bili zanj med pomembnejšimi. Današnja kubanska družba v kateri so njeni določeni pripadniki zaprti zaradi vladi nasprotnih mnenj, bi zato bila zanj popolnoma nesprejemljiva. Četudi se sklicujemo na posebnost kubanskih političnih razmer zaradi stalne nevarnosti severnoameriškega imperializma in vladne politike eliminacije kakršnegakoli dvoma izdajstva ali kolaboracije, to še ne opravičuje omejevanja državljanskih pravic in svoboščin. Zato ne moremo potrditi, da na Kubi obstaja svoboda govora.

Trdim, da današnja kubanska revolucionarna država in družba v večini primerov temeljita na Martijevih idealih, nekatere celo presegata, veliko pa je področij, kjer bi se dalo stanje izboljšati, še zlasti na področju državljanskih in političnih pravic ter svoboščin. Uradna vladna politika Kube sledi *Martijanski logiki*, kar je zapisano tudi v Ustavi Republike

---

⁹⁴ Human Development Report (ang.), ki Kubo leta 2009 uvršča na 51. mesto na svetu in na 4. mesto v Latinski Ameriki; za Čilom, Argentino in Urugvajem.

Kube in se lahko razbere iz nešteti javnih nastopov in pisnih objav njenih političnih predstavnikov.

Vendar pa se tudi Kuba spreminja. Propad Sovjetske zveze, socialističnega bloka in konec hladne vojne so prinesli spremembe v svetovnih razmerjih moči, ki se jim prisilno prilagaja tudi Kuba. Izgubila je pomoč bratskih socialističnih držav, s katerimi je trgovala, prejela kredite in politično podporo v mednarodni skupnosti. Svoje gospodarstvo je morala prilagoditi svetovni tržni logiki. S tem se ni vrnila nazaj h kapitalizmu, ni pa tudi obdržala popolnoma socialistično usmerjenega planskega gospodarstva, saj se je zaradi gospodarskega preživetja gospodarsko preobrazila; usmerila se je k tržno naravnanim storitvenim dejavnostim ter odprla vrata tujim podjetjem in naložbam.

Tradicionalni marksizem tudi ni več rešitev za vse težave, kot si je to predstavljala kubanska država, ki trenutno trdo dela na novih političnih modelih in usmeritvah znotraj socialističnega ideološkega okvirja s poudarkom na kubanskem nacionalizmu in zgodovinskih koreninah kubanske neodvisnosti in posebnosti. Tako so ulične plakate, s katerih so nekoč sijale podobe Karla Marxa, Friedricha Engelsa in Vladimirja Iljiča Lenina zamenjale slike Joseja Martija, Maxima Gomeza in Antonia Macea.⁹⁵ Izginili so tudi predlogi, da bi se Joseja Martija predstavilo kot marksista, saj v zadnjem času ni bil objavljen noben članek na to temo.

Jose Marti v enaindvajsetem stoletju ponovno doživlja obdobje preporoda kot največji nacionalni heroj. Govori se tudi o preimenovanju Komunistične partije Kube (PCC)⁹⁶ v Kubansko revolucionarno stranko (PRC) po vzoru Martijeve stranke in izbrisu člena iz kubanske ustave, ki pravi da je Komunistična partija Kube vodilna sila *Revolucije*. To bi se lahko zgodilo z novo generacijo revolucionarnih kubanskih voditeljev, ki ne bi več čutili emocionalne navezanosti na marksizem dvajsetega stoletja in bi bili bolj fleksibilni

---

⁹⁵ Kubanska generala iz vojn za osvoboditev izpod španske nadvlade. Maximo Gomez (1836–1905) je bil po rodu iz Domikanske republike in je po »osamosvojitvi«⁹⁶ Kube umrl v Havani naravne smrti. Antonio Maceo (1845–1896) pa je umrl v bitki proti Špancem pri Punta Bravi, v današnji provinci Granma, 7. decembra.

⁹⁶ Partido Comunista de Cuba (špa.).

pri interpretaciji povezave med Martijevimi idejami in novimi marksističnimi teorijami in gibanji, ki danes nastajajo na območju Latinske Amerike.

Glede na današnjo družbenopolitično situacijo lahko potrdimo, da na Kubi še dolgo, če sploh kdaj, ne bo večstrankarskega sistema, saj bi to pomenilo odmik od revolucionarne logike Joseja Martija, ki je zagovarjal eno homogeno nacionalno stranko s heterogenimi idejami in končnimi odločitvami v obliki konsenza, kar je že delna realnost v procesu kubanskega političnega odločanja. Marti si je predstavljal popolnoma odprto in demokratično obliko nacionalne stranke in njenih postopkov delovanja. Trdil je, da bi bilo dobro, če so volitve vsako leto, na njih pa morajo glasovati in sodelovati vsi člani stranke. O vodilnem delegatu stranke naj bi se prav tako odločalo s konsenzom, na osnovi enoletnega intervala.

Kuba se zato odmika od tradicionalne marksistične konfiguracije države, k nečemu, kar je podobno enostrankarski državi, kakršno si je zamislil Jose Marti. V tej državi bi imeli vsi državljani zagotovljeno participacijo, varovane bi bile vse njihove politične pravice in zagotovljene vse državljanske svoboščine. Je pa res, da *Martijanska logika* o ureditvi ekonomije in države ni bila zelo natančno definirana, kar pušča odprte možnosti za zanimive in široke interpretacije njegovih idej.

Če poenostavimo, je bil Marti jasen pri idejnih temeljih kubanske države, ni pa definiral specifik izpeljave določenih projektov v realnosti. Kubanska *Revolucija* pa v svoji trenutni fazi socialistične preobrazbe potrebuje podrobne usmeritve, zato razvija tip samonikle socialistične družbe in države, ki pa se v veliki meri implementira v smeri *Martijanske logike* v družbo, ki naj bi bila visoko enakopravna v rasnem, družbenem in ekonomskem pogledu in bi spoštovala večino državljanskih in političnih pravic svojih državljanov. Spoštovanje popolne svobode izražanja in združevanja ter drugih političnih in državljanskih pravic in svoboščin pa trenutno še ni na zadovoljivi ravni.

Kubanska vlada je namreč še vedno občutljiva do nasprotnih mnenj in kritik, saj se nahaja v specifični situaciji obrambe pred severnoameriškim imperializmom. Zato je zelo

skrivnostna glede svojih bodočih reform in usmeritev, ki bi lahko vplivale na transformacijo države in družbe. Upamo pa lahko, da bodo kubanski voditelji še kdaj vzeli v roke kakšno delo Joseja Martija, še zlasti bi lahko preučili ideje, ki govorijo o svobodi in pravicah posameznika.

Marti pa ostaja, že dobro stoletje po svoji smrti, kompleksna osebnost obdana z legendo in slavo. Generacije Kubancev ga častijo kot posebitev domovine. Vendar pa je nanj po vsem tem času še vedno težko gledati iz kritične distance. Njegova pomembnost je zapeljiva, tako za kritike kot za skeptike. Zato diskurz o njem ostaja živ vse do danes in ustvarja poligon za polemike o prihodnosti kubanske revolucionarne države in njene politične ter družbene konfiguracije. Vpliv Kube na sodobne latinskoameriške trende pa lahko označimo z marketinškim geslom, ki odraža sodobno politično, družbeno in ekonomsko realnost v današnjem svetu: »Dobre ideje se vedno prodajajo!«

6 LITERATURA

Alarcon de Quesada, Ricardo. 2006. The Work of Karl Marx and the Challenges of the Twenty-first Century. *Nature, Society and Thought* (19): 17–27.

Almazan, Sonia in Mariana Serra. 2006. *Cultura Cubana Siglo XX*. La Habana: Editorial Felix Varela.

Ambasada Republike Kube. Dostopno prek: <http://www.ambasadakube.org.rs> (9. julij 2010).

Azicri, Max. 2000. *Cuba Today and Tommorrow: Reinventing Socialism*. Gainesville: University Press of Florida.

Bohemia: Revista de Analisis General. Dostopno prek: <http://www.bohemia.cu> (9. julij 2010).

Borge, Tomas. 1993. *Face to Face with Fidel Castro*. Melbourne: Ocean Press.

Bosch, Juan. 2007. *El pentagonismo sustituto del imperialismo*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales.

Castro Ruz, Fidel. 1995. *Fidel y la Religion*. La Habana: Editorial Ciencias Sociales.

--- 1999. *La Historia Me Absolvera*. Santa Cruz de Tenerife: La Isla Libros.

Constitucion de la Republica de Cuba. 2006. La Habana: Editora Politica.

Cubadebate, Contra el Terrorismo Mediatico. Dostopno prek: <http://www.cubadebate.cu> (9. julij 2010).

Cuba Socialista: Revista Teorica y Politica. Dostopno prek: <http://www.cubasocialista.cu> (9. julij 2010).

Debray, Regis. 1967. *Revolution In The Revolution? Armed Struggle and Political Struggle In Latin America*. New York: Grove Press.

Dieterich, Heinz. 2006. *Cuba y El Socialismo Del Siglo XXI*. Caracas: Monte Avila Editores Latinoamericana.

Dominguez, Jorge I. 1989. *To Make a World Safe for Revolution: Cuba's Foreign Policy*. Cambridge: Harvard University Press.

Durand, Cliff. 2004. *La Democracia y las Luchas por la Justicia Social*. La Habana: Editorial Ciencias Sociales.

Furtak, Robert. 1990. *Elections in Socialist States*. Exeter: BPC Wheatons Ltd.

Galdos Ortiz, Victor. 2006. *A Man Who Acts As He Thinks*. La Habana: Editorial Pablo de la Torriente.

Gobierno de Cuba. Dostopno prek: <http://www.cubagob.cu> (9. julij 2010).

Goertzel, Ted. 2008. Changing Cuba/Changing World. V *Rethinking Socialism in Today's Latin America*, ur. Mauricio A. Font in John Arias, 287–294. New York: Bildner Publication.

Gonzalez, Manuel Pedro in Ivan A. Schulman. 1961. *Jose Marti: esquema ideologico*. Mexico: Editorial Cultura.

Granma, Organo Oficial del Comité Central del Partido Comunista de Cuba. Dostopno prek: <http://www.granma.cubaweb.cu> (9. julij 2010).

Green, Duncan. 2006. *Faces of Latin America*. London: Latin America Bureau.

Guevara, Aleida. 2005. *Chavez, Venezuela and the New Latin America*. Melbourne: Ocean Press.

Hennesy, Alistair. 1963. The roots of Cuban nationalism. *International Affairs* 39 (3): 345–359.

Hernandez, Rafael. 2002. Looking at Cuba: notes toward a discussion. *Boundary 2* (3): 123–136.

In Defence of Marxism. Dostopno prek: <http://www.marxist.com> (9. julij 2010).

Juventud Rebelde. Dostopno prek: <http://www.juventudrebelde.co.cu> (9. julij 2010).

Kapcia, Antoni. 2000. *Cuba: Island of Dreams*. Oxford: Berg.

Lewis, Armanda Lea. 2001. *El impacto de la Revolucion Haitiana en el pensamiento politico de Jose Marti*. Ann Arbor: Bell & Howell Information and Learning Company.

Longaker, Richard in Howard Swearer. 1963. *Contemporary Communism: Theory and Practice*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Marinello, Juan. 1964. *Once ensayos martianos*. La Habana: Comision Nacional de UNESCO.

Marti, Jose. 1953. *Obras completas*. La Habana: Editorial Tropicico.

Marx, Karl in Friedrich Engels. 2008. *Manifiesto Comunista*. La Habana: Editorial Ciencias Sociales.

Marxist Internet Archive. Dostopno prek: <http://www.marxists.org> (9. julij 2010).

Ministerio de Relaciones Exteriores de Cuba. Dostopno prek: <http://www.cubaminrex.cu> (9. julij 2010).

Muniz, Mirta in Deborah Shnookal, ur. 2004. *Jose Marti Reader: Writings on the Americas*. Melbourne: Ocean Press.

Perlvision: Reflexiones del Comandante en Jefe Fidel Castro Ruz. Dostopno prek: <http://www.perlvision.icrt.cu/index.php/reflexiones> (9. julij 2010).

Pividal, Francisco. 2006. *Bolivar: Pensamiento precursor del antiimperialismo*. La Habana: Fondo Cultural del ALBA.

*Plataforma programatica del Partido Comunista de Cuba: Tesis y resolucio*n. 1976. La Habana: Departamento de Orientacion Revolucionaria del Comité Central del Partido Comunista de Cuba.

Portal Constitucion de la Republica Bolivariana de Venezuela. 1999. Dostopno prek: <http://www.constitucion.ve> (9. julij 2010).

Prensa Latina. Dostopno prek: <http://www.prensa-latina.cu> (9. julij 2010).

Ramonet, Ignacio. 2008. *Fidel Castro: My Life*. London: Penguin Books.

Rebellion. Dostopno prek: <http://www.rebellion.org> (9. julij 2010).

Regalado Alvarez, Roberto. 2006. *America Latina Entre Siglos: Dominacion, Crisis, Lucha Social y Alternativas Politicas de la Izquierda*. Minneapolis: Consortium Books & Sales.

Skierka, Volker. 2006. *Fidel Castro: A Biography*. Cambridge: Polity Press.

Socialist Alternative. Dostopno prek: <http://www.socialistalternative.org> (9. julij 2010).

Suarez Salazar, Luis. 1997. *Cuba: Aislamiento o Reinsercion en un Mundo Cambiado?*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales.

Suchlicki, Jaime. 2002. *Cuba: from Columbus to Castro and Beyond*. Washington: Brassey's.

Temas: Cultura, Ideologia, Sociedad. Dostopno prek: <http://www.temas.cult.cu> (9. julij 2010).

Thomas, Hugh. 2001. *Cuba: The pursuit of freedom*. London: Picador.

UNDP: Human Development Reports (HDR). 2009. Dostopno prek: <http://hdr.undp.org/en/statistics> (9. julij 2010).

Vitier, Cintio. 1995. La Cuba de Marti: Proyecto, realidad y perspectivas. *Anuario del Centro de Estudios Martianos* (18): 20.